

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra politologie – africká studia

Komparace nedemokratických režimů na příkladu Svazijska a Lesotha

Diplomová práce

Autor: Kristýna Strnadová
Studijní program: N6701 Politologie
Studijní obor: Politologie – africká studia
Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: doc. PhDr. Vlastimil Fiala, CSc.

Hradec Králové, 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala pod vedením doc. PhDr. Vlastimilem Fialou, CSc. samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 12. 12. 2016

Kristýna Strnadová

Poděkování

Ráda bych poděkovala svému vedoucímu diplomové práce PhDr. V. Fialovi, CSc. za odborné vedení, podnětné připomínky, za pomoc a rady při zpracování této práce.

Anotace

Předmětem této diplomové práce je komparace svazijské absolutistické monarchie a lesothské konstituční monarchie, za kterou je v obou případech z velké části zodpovědná tradiční politická struktura. V rámci studia charakteru politického uspořádání komparovaných zemí dochází k rozboru politického vývoje zahrnujícího dělbu politické moci, postavení politických stran a opozice včetně volebního systému daných zemí. Analýza jednotlivých politických ukazatelů je zaměřena především na vývoj v postnezávislostním období. Práce obsahuje teoretickou část, v níž dochází k představení jednotlivých typů nedemokratických režimů, které jsou následně v praktické části aplikovány na případ Lesotha a Svazijska.

Klíčová slova: Svazijsko, Lesotho, nedemokratické režimy, africké politické strany

Annotation

The subject of this dissertation is comparison of absolutistic monarchy of Swaziland and constitutional monarchy of Lesotho, which exist in both cases mostly due to traditional political structure. By studying the character of political organization of compared countries is analysed political development including division of political power, position of political parties and government opposition and voting system of the certain country. Analysis of certain political indicators are primarily focused on development during postindependent period. This dissertation includes a theoretical part that introduces particular types of nondemocratic regime. These are in following practical part applied on the exaple of Lesotho and Swaziland.

Key words: Swaziland, Lesotho, nondemocratic regimes, african political parties

Obsah

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	6
ÚVOD.....	8
1 TYPOLOGIE NEDEMOKRATICKÝCH REŽIMŮ	12
1.1 TOTALITNÍ REŽIMY	13
1.2 AUTORITATIVNÍ REŽIMY	16
1.2.1 <i>Dynastické režimy.....</i>	<i>21</i>
1.3 SULTANISTICKÉ REŽIMY.....	21
1.4 MĚŘENÍ KVALITY POLITICKÝCH REŽIMŮ	23
2 ANALÝZA POLITICKÉHO VÝVOJE.....	25
2.1 LESOTHO	25
2.2 SVAZIJSKO	33
2.3 KOMPARACE	41
3 CHARAKTER POLITICKÉHO SYSTÉMU	45
3.1 DĚLBA POLITICKÉ MOCI	45
3.1.1 <i>Lesotho.....</i>	<i>45</i>
3.1.2 <i>Svazijsko</i>	<i>47</i>
3.2 POSTAVENÍ POLITICKÝCH STRAN A OPOZICE	49
3.2.1 <i>Lesotho.....</i>	<i>50</i>
3.2.2 <i>Svazijsko</i>	<i>58</i>
3.3 VOLEBNÍ SYSTÉM.....	63
3.3.1 <i>Lesotho.....</i>	<i>64</i>
3.3.2 <i>Svazijsko</i>	<i>66</i>
3.4 KOMPARACE	67
ZÁVĚR.....	71
PRAMENY A LITERATURA	73
ODBORNÁ LITERATURA	73
INTERNETOVÉ ZDROJE	74
PŘÍLOHA	

Seznam použitých zkratek

Zkratka	Význam
ABC	All Basotho Convention\Všebasotská konvence
ANC	African National Congress\Africký národní kongres
AUDP	African United Democratic Party\Africká sjednocená demokratická strana
BAC	Basutoland African Congress \Basutský africký kongres
BCP	Basotho Congress Party\Basutská kongresová strana
BFP	Basutoland Freedom Party\Basutolandská strana svobody
BNC	Basutoland National Council\Basutská národní rada
BNP	Basotho National Party\Basutská národní strana
BPA	Basutoland Progressive Association\Basutská pokroková asociace
CCO	Coalition Civic Organizations\Koalice sdružující občanské organizace
CFDS	Confederation for Full Democracy in Swaziland\Konfederace pro plnou demokracii ve Svazijsku
CPL	Communist Party of Lesotho\Lesothská komunistická strana
DCL	Democratic Congress of Lesotho\Demokratický kongres Lesotha
IEC	Electoral Commission of South Africa\Volební komise jižní Afriky
IIAG	Ibrahim Index of African Governance\Ibrahim index afrického vládnutí
INA	Interim National Assembly\Prozatímní národní shromáždění

INM	Imbokodvo National Movement\Národní hnutí Imbokodvo
LCD	Lesotho Democratic Congress\Lesothský demokratický kongres
LLA	Lesotho Liberation Army\Osvobozenecká lesothská armáda
LPC	Lesotho People's Congress\Lesothský lidový kongres
MFP	Marematlou Freedom Party\Strana svobody Marematlou
MTP	Marema Tlou Party\Strana slonů
NIP	National Progressive Party\Národní pokroková strana
NNLC	Ngwane National Liberatory Council\Ngwanský národní osvobozenecký kongres
OAU	Organisation of African Unity\Organizace africké jednoty
PAC	Pan African Congress\Panafrický kongres
PUDEMO	People's United Democratic Movement\Lidově jednotné demokratické hnutí
SADC	Southern African Development Community\Jihoafrické rozvojové společenství
SDA	Swaziland Democratic Association\Svazijská demokratická aliance
SDP	Swaziland Democratic Party\Svazijská demokratická strana
SNC	Syrian National Council\Syrská národní rada
SPP	Swaziland Progressive Party\Svazijská pokroková strana
SSN	Swaziland Solidarity Network\Svazijská síť solidarity
USA	United Swaziland Association\Sjednocená svazijská asociace

Úvod

Lesotho i Svazijsko jsou představiteli velmi homogenních států, v nichž významnou roli sehrává tradicionalismus. Prvky tradicionalismu jsou zřejmě především v oblasti tradičních politických struktur, díky kterým jsou komparované země monarchiemi. Obě tyto malé jihoafrické země, které byly po dlouhou dobu ekonomicky i politicky závislé na Jihoafrické republice, mají zkušenost s nadvládou Velké Británie, která jim po získání samostatnosti nastavila téměř stejné podmínky k následujícímu rozvoji. Lesotho i Svazijsko si prošly zajímavým postnezávislostním vývojem, který do 90. let nevykazuje nijak výrazné odchylky mezi oběma komparovanými zeměmi.

Hlavním cílem předkládané diplomové práce je na základě dosažených informací týkajících se politického vývoje a jednotlivých aspektů politického uspořádání zjistit pravděpodobnost či určitou možnost demokratického rozvoje. Zda jsou tyto dvě malé jihoafrické země, jejichž koloniální nadvláda byla ukončena v 70. letech, schopné přijmout demokratické reformy a přizpůsobit své dosavadní politické uspořádání demokratickým principům. Jestli budou ochotné ustoupit od svých tradičních politických struktur, které jsou zřejmě nejen v rovině politické, ale i sociální a ekonomické a ovlivňují celý chod státu. Cíl práce koresponduje s ústřední hypotézou, kterou je postavení panovníka v politickém systému. Vystává tak otázka, jestli silný monarcha nepředstavuje negativní a tím i zásadní vliv na zahájení procesu demokratizace.

Vývoj Lesotha po získání samostatnosti byl doprovázen řadou vojenských převratů, které však až roku 1993 vedly k možnému nastolení politické stability a konsolidaci demokratických prvků konstituční monarchie, v níž panovník sehrává pouze „ceremoniální“ úlohu a výkon funkcí státu je vložen do rukou vládních složek, které v případě Lesotha představuje bikamerální parlament spolu s vládou. Svazijsko se v postkoloniálním období sice neseťkalo s vojenskými převraty, ale ani jeho vývoj nebyl formován poklidnou cestou. Panovník se snaží o udržení absolutní moci v zemi a to navzdory jakýmkoliv protestům bikamerálního parlamentu. Dochází tak k pravidelným bojkotům a manifestům,

prostřednictvím nichž se zakázané politické strany dožadují demokratických reforem. Pravomoci panovníka, síla parlamentu a postavení opozice a politických stran na stranické scéně, včetně volebního systému představují v průběhu vývoje daných zemí zásadní odlišnosti, které jsou následně v diplomové práci detailněji rozebrány.

Vzhledem k zaměření na komparaci nedemokratických režimů se práce v první řadě zaměřuje na teoretické představení jednotlivých politických zřízení, které nesplňují demokratická kritéria. Níže uvedená první kapitola je souhrnným shrnutím tezí předních politologů zabývajících se totalitními, autoritativními a sultanistickými režimy, které dle J. J. Linze stojí mimo kategorii demokratických, ale i nedemokratických politických uspořádání. Poslední část teoretického úvodu do problematiky nedemokratických režimů představuje měření kvality demokracie pomocí Ibrahim indexu a statistik nezávislé organizace Freedom House.

Druhá kapitola diplomové práce se zabývá analýzou politického vývoje Lesotha a Svazijska, zahrnující stručnou zmínku o formování zemí v předkoloniálním období, včetně následné britské koloniální správy. Hlavní pozornost je však věnována postnezávislostnímu vývoji, který je pro dané téma směrodatný. V kapitole jsou rozebrány klíčové mezníky určující následný pozitivní/negativní rozvoj zemí a jejich posun/stagnaci směrem k demokratickému uspořádání. Rozbor politického vývoje a charakteru politického prostředí obou zemí je následně sumarizován a doplněn o komparaci zásadních rozdílů vývoje. V poslední řadě podkapitola Komparace obsahuje analýzu, v níž jsou zkoumány prvky demokracie, jež by státy s demokratickým uspořádáním měly dodržovat, a které jsou/nejsou zřejmé v režimech sledovaných zemí.

Poslední kapitola této práce se zaměřuje na jednotlivé aspekty politického uspořádání. Pozornost je upírána především na dělbu moci a rozdělení pravomocí ve výkonu vládních funkcí. V rámci studia Lesotha a Svazijska dochází k diametrálně odlišnému postavení panovníka navzdory skutečnosti, že obě země jsou monarchiemi. Další zásadní rozdíl, který můžeme mezi komparovanými zeměmi pozorovat, je postavení politických stran. Vzhledem k této skutečnosti se

jedna část práce zabývá rozvojem stranické scény včetně charakteru jednotlivých politických stran, které měly v rámci politického rozvoje státu významné postavení. V neposlední řadě je ve spojitosti s politickými stranami věnována pozornost i volebnímu systému, který ve Svazijsku funguje takřka bez výrazných změn od získání nezávislosti. V Lesothu však došlo k radikální změně volebního systému, která je považována za jednu z klíčových mezníků v politickém rozvoji.

Cílem této kapitoly je aplikovat prvky nedemokratických režimů zjištěných v první kapitole na zkoumané země. Dochází tedy k překlopení teoretických tezí na praktickou stránku Lesotha a Svazijska. I v této kapitole v její poslední fázi dochází následně ke shrnutí zjištěných poznatků, komparaci zásadních odlišností a následné aplikaci jednotlivých prvků monarchistického uspořádání daných zemí v analytickém schématu.

Důležitý zdroj dat pro tuto práci představovala publikace *Politické stranictví v zemích jižní Afriky (Namibie, Lesotho, Svazijsko)* od Vlastimila Fialy. Jak napovídá samotný název monografie je ústředním tématem toho díla detailní rozbor politických stran a organizací včetně volebního systému. Kniha V. Fialy mi poskytla v rámci studia Lesotha i Svazijska velmi přínosné informace a představuje opěrný bod práce v problematice stranictví daných zemí. Stejně přínosné informace byly čerpány z knih C. K. Kabemby *From military rule to multiparty democracy: political reforms and challenges in Lesotho*, dále pak *Swaziland's struggle with political liberalisation*. Orientace publikací C. K. Kabemby směřuje především k etablování demokratických principů a rozboru jednotlivých aspektů, které ji brání. Vzhledem k hlavnímu cíli a hypotéze práce představují dané monografie velmi cenný zdroj dat a informací. Publikace výše uvedených autorů jsou zohledněny především v analytické části práce.

Teoretická část se opírá především o výzkumy předních politologů, kterými jsou J. J. Linz a jeho práce *Totalitarian and authoritarian regimes*, dále pak *Teorie demokracie* od G. Sartoriho a v neposlední řadě publikace B. Říchové *Přehled moderních politologických teorií* a mnoho dalších. Zkoumaná problematika se však opírá i o řadu sekundární literatury jako například African Election Database, The Lesotho Government Portal, Government of Swaziland, atd.

Informace získané prostřednictvím výše uvedené literatury a pramenů jsou aplikovány v případové studii Lesotha a Svazijska. Hlavní metodou výzkumu představuje komparace, jež je doplněna o řadu analýz a schémat, které směřují k zodpovězení hypotézy práce a zjištění hlavního cíle.

1 Typologie nedemokratických režimů

Navzdory třetí vlně demokratizace, jež se odehrála na sklonku 20. století, existuje stále spousta zemí, jejichž státní uspořádání se demokracii ani zdaleka nepřibližuje. Ve 2. pol. 20. století byl dokonce počet zemí, jejichž státní uspořádání bylo možné charakterizovat jako demokratické, převyšován téměř o polovinu režimy nedemokratickými. Problematika nedemokratických režimů proto představuje stále velmi aktuální téma (Balík, Kubát 2004: 9).

Řada politologů koncem minulého století byla toho názoru, že existují pouze dva typy politických systémů. Prvním typem byla demokracie, druhý typ představoval protipól demokratického uspořádání, označován za totalitarismus. Vzhledem k tomuto přesvědčení docházelo k rozsáhlým studiím, které daly vzniknout několika teoretickým pracím. Díky publikacím a historické zkušenosti však vědci zaznamenali existenci politických režimů, jenž se svou charakteristikou nepřibližovaly ani demokracii ani totalitarismu. *„Nejenže svou legitimitou nečerpaly ze svobodných voleb, ale ani na druhé straně neusilovaly o totální ovládnutí jednotlivce a společnosti.“* (Hloušek, Kopeček 2003: 259). Z tohoto důvodu byla kategorie nedemokratických režimů rozšířena o další typ, kterým je autoritarismus.

V rámci studia nedemokratických režimů se mnohdy můžeme setkat s terminologickou nejednotností a protichůdnými názory jednotlivých politologů. Zpřehlednění sociální reality na úrovni nedemokratických režimů vede badatele ke snaze definovat přesné charakteristiky a typologie jednotlivých kategorií. Proměnlivost a mnohotvárnost politických režimů jsou však ještě umocněny subjektivními názory a pohledy, díky čemuž se sjednocení terminologie a typologie studia nedemokratických režimů zdá být zcela nereálné.

1.1 Totalitní režimy

Totalitní politický systém je spojován s hodnocením nacismu a bolševismu. Jeho rozvoj tak můžeme, vzhledem k historické zkušenosti, datovat k 20. století. Totalitarismus, pro který je charakteristická silná osobnost vůdce a neomylnost ideologie, má za cíl ovládnout každého jedince ve všech sférách života. Právě zásah do mimopolitických oblastí je specifický pro totalitní politické uspořádání (Balík, Kubát 2004: 35-37).

Historie vzniku a zavádění pojmů totální a totalitní jsou velmi komplikované, díky čemuž mnohdy dochází k mylnému užívání. Stejně tak vysvětlení a popis totalitního politického uspořádání se odlišují v závislosti na zkoumaném aspektu a prioritě, která je pro daného vědce směrodatná. Prvním velkým dílem v oblasti totalitarismu, které poskytuje strukturální analýzu této problematiky je publikace H. Arendtové z roku 1951 *The Origins of Totalitarianism*. Jedná se o prvotní dílo tohoto typu, díky kterému se následně studiem totalitních nedemokratických režimů věnovala celá řada politologů.

Carl J. Friedrich v polovině 50. let se jako první pokusil o definování pojmu a stanovení několika základních charakteristických rysů totalitarismu. Pro svůj výzkum použil analýzu nacistického a komunistického režimu. J. Friedrich ve své teorii definuje totalitarismus jako „státní uspořádání s *oficiální ideologií*, kterou si *jediná masová politická strana* zdůvodňuje své nároky na výkon moci a jež je vnučována všem členům společnosti. Politické zřízení, které disponuje absolutním *monopolem* na kontrolu všech prostředků *ozbrojené moci, masové komunikace a jež má v rukou vedoucí politické strany*, který představuje *nejmocnější orgán státu*. Režim, kde probíhá *fyzická a psychologická kontrola společnosti*, za pomoci tajné policie.“ (Říchová 2006: 228).

Následně ve spolupráci se Zbigniewem Brzezinským rozšířil svou teorii o další charakteristický rys, vlastní totalitnímu režimu. Jednalo se o centrální řízení a kontrolu ekonomiky. Pouze tento bod se vzhledem k charakteru nacistické ekonomiky stal jako jediný diskutabilním, jinak je tato kategorizace dodnes považována za základ k nadcházejícím studiím totalitarismu (Balík, Kubát 2004:

24). Definice totalitarismu C. J. Friedricha je obecně přijímána a akceptována i přesto, že opomíjí možnost vývoje režimu a podněty, které vedou ke vzniku totalitarismu. Právě státnost konceptu a eliminování důvodů vzniku jsou předmětem sporu mezi dvěma skupinami teoretiků zabývajícími se totalitarismem (Dvořáková, Kunc 1994: 41).

První skupina považuje totalitarismus za jeden z rysů lidské povahy, horší stránku lidské existence. Snahu o úplné ovládnutí země a potlačení lidské svobody podle nich, můžeme registrovat již od počátku dějin, prvky totalitarismu se objevovaly již v politických systémech starověké Sparty. Představiteli druhé skupiny teoretiků jsou G. Sartori a H. Arendtová. Ti považují totalitarismus za projev moderní masové společnosti, ve které neexistují vnitřní vazby a lidé nežijí pospolitě. Takto izolovaná, atomizovaná společnost představuje prostor k získání potřebných technologií k jejímu naprostému ovládnutí. G. Sartori i H. Arendtová se shodují v základních charakteristických rysech totalitarismu, kterými jsou již výše uvedené - totální rozšíření a pronikání moci, ideologizace politiky s cílem přeměnit lidskou podstatu a zasahovat tak nejen do politických, ale i mimopolitických oblastí života. Rozporný názor mají však H. Arendtová a G. Sartori na úlohu teroru v totalitarismu. H. Arendtová spolu s R. Aronem však teror považují za faktor klíčový a typický pro tento druh nedemokratického režimu. „*Železná obruč teroru konstituuje tělo totalitární politiky a činí z ní nástroj urychlování přírodních nebo dějinných procesů.*“ (Balík, Kubát 2004: 34-35).

G. Sartori oproti předchozím politologům považuje faktor teroru za pomíjivý. Důvodem pomíjivosti jsou nahlížení na totalitní režimy ve vývojové perspektivě a nepovažování je za statické, díky čemuž došlo k významnému obohacení studia nedemokratických režimů. Výzkum totalitarismu do té doby nepočítal s možnou dynamičností a vývojem (Sartori 1993: 200). S názorem G. Sartori, že faktor teroru představuje v totalitním politickém uspořádání pouze patologický jev, se shoduje i tvrzení J. J. Linze, jenž v oblasti studia nedemokratických režimů představuje jednu z nejvýznamnějších osobností.

José Juan Linz na počátku 70. let stanovil tři podmínky, které musejí systémy splňovat, aby dosáhly označení totalitních režimů. Jedná se o existenci

monistického nikoliv však monolitického *centra moci*, existenci exkluzivní, jedinečné a intelektuálně podložené *ideologie* a aktivní politickou mobilizaci společnosti, občanskou participaci, díky níž jsou občané nuceni vést aktivní veřejný život (Linz 2000: 70).

José Juan Linz přispěl k výzkumu nedemokratických režimů nejen stanovením podmínek určujících totalitní režimy, ale vzhledem k akceptování vývojové perspektivy zodpověděl i otázku směřující k počátečním a konečným fázím totalitního politického uspořádání. Linzova kategorie pretotalitních a posttotalitních režimů tak řeší dilema vývoje režimů (Balík, Kubát 2004: 44-47). Typologie nedemokratických totalitních režimů se však neomezuje pouze na dynamiku. Dále dochází i k vnitřnímu členění na komunistické, fašistické a teokratické totalitní režimy. Detailní rozebrání jednotlivých podkategorií však není předmětem této práce, tudíž jim nebude věnována větší pozornost.

Každý z politologů zabývající se výzkumem totalitarismu nějakým způsobem obohatil celé studium nedemokratických režimů a přišel s něčím novým. Kdybychom však chtěli ujednotit jednotlivé výstupy kategorizace a charakteristiky totalitarismu, došli bychom k závěru, že se totalitní režimy vyskytují v masových společnostech tvořených izolovanými jedinci, kteří jsou pod vlivem neomylné ideologie nuceni k vedení aktivního veřejného života. Jedná se o dynamický režim, v němž vládnoucí strana v čele se všemocným vládcem vlastní monopol na ozbrojenou složku státu a prostředky masové komunikace. Dochází ke kontrole politických i mimopolitických oblastí, které korespondují s cílem totalitních režimů, jímž je ovládnutí každého jedince ve všech sférách života.

1.2 Autoritativní režimy

Autoritativní režimy představují v rámci studia nedemokratických režimů svébytnou kategorii. Na základě studií G. Sartoriho se autoritářství stalo vynálezem fašismu a mělo přenést pozitivní vlastnosti spojené s pojmem autorita. „*Je to však politický režim, který zneužívá svoji autoritu a ponechává minimální prostor svobodě.*“ (Říchová 2000: 238). Samotné označení pojmu autoritarismus pochází od slova autorita. Díky zaměňování těchto dvou naprosto odlišných slov dochází k mnohým terminologickým nejasnostem a omylům v rámci studia nedemokratických režimů. Autorita nepředstavuje moc či sílu, není žádným donucovacím prostředkem, ale je založena na vážnosti a významnosti, je spojena s legitimitou a uznává svobodu. Pokud má demokracie autoritu, nestává se autoritarismem. „*Autorita je tedy nezbytná pro demokracii a krize autority rovná se krizi demokracie. Z tohoto důvodu nemůžeme autoritu ztotožňovat s autoritarismem, maximálně jde o autoritu zneužitou nebo o sémantický omyl.*“ (Balík, Kubát 2004: 49).

Raymond Aron tento typ nedemokratických režimů souhrnně označuje za autoritativně konzervativní, pro něž je charakteristické nikoliv vymezení proti ústavnosti (jako tomu bylo u totalitních nedemokratických režimů), ale spíše proti pluralitě stran. Snaží se vytvořit zástupce státu, kteří budou odlišní od reprezentace parlamentní. I přesto, že vládcí nejsou nositeli veškeré moci v zemi, neexistuje soutěžení o moc. Druhý typ autoritativních režimů, jenž je označován za fašistický, stejně jako první, netoleruje parlamentní uspořádání. Cílem tohoto státního uspořádání je zpolitizování společnosti prostřednictvím jediné preferované revoluční strany, která je kompatibilní se státem. Poslední typ autoritativních režimů představují režimy komunistické, které vyřazují rivalitu stran a uznávají pouze jedinou revoluční stranu, jejímž cílem je vytvoření beztržní společnosti, díky které dosáhne jedna strana absolutní moci (Hloušek, Kopeček 2003: 263-264).

Za další významnou osobnost v rámci výzkumu nedemokratických režimů, jež zásadně obohatila studium autoritativních režimů, je stejně jako v případě totalitarismu považován J. J. Linz. Ten ve svém konceptu charakterizuje

autoritativní režimy jako: „*politické systémy s limitovaným politickým pluralismem, bez vybroušené a vedoucí ideologie, zato s typickou mentalitou, bez extenzivní či intenzivní politické mobilizace (vyjma některé etapy jejich vývoje), ve kterých vůdce či výjimečně malá skupina uplatňuje moc uvnitř formálně špatně definovaných, avšak předvídatelných hranic.*“ (Linz 2000: 159). Na základě výše uvedené definice bychom mohli autoritativní režimy na pomyslné přičce politického uspořádání stavět do protikladu, jak k totalitarismu, tak i demokracii. Bohužel však není možné v jedné definici obsáhnout vše, co autoritarismus charakterizuje, a sám Linz připouští, že se koncept zaměřuje především na výkon a organizaci moci, vztah moci a společnosti a na roli občanů ve státě. Postavení autoritativních režimů se tak stává nejednoznačné.

Nejtypičtějším rysem autoritarismu je limitovaný pluralismus, který představuje prvek, jenž jako jediný (oproti mobilizaci nebo například mentalitě) umožňuje „měřitelnost“. Jedná se tak o aspekt, díky kterému se autoritativní režimy odlišují od totalitních a zároveň se vymezují i od demokratického uspořádání, pro které je typický neomezený pluralismus. Limitovaný pluralismus povoluje a toleruje působnost organizací, které se však nesmí vymezovat proti podstatě samotného režimu. Jednotlivé formy limitovaného pluralismu udávají důležitost postavení různých skupin a organizací v rámci státu (Linz 2000: 160-162).

Zásadní prvek k vnitřnímu dělení autoritativních režimů představuje stupeň mobilizace (či jejího opaku, depolitizace), kterou státy využívají k budování nového režimu a jež je prováděna skrze jednu oficiální stranu. Podnět k užití mobilizace povětšinou přichází od ideologické základny. Bez propracovaného ideologického zázemí a striktních vládnoucích elit by nebylo možné realizovat mobilizaci a přesvědčit občany o zapojení se do volebních kampaní či pravidelných návštěv stranických schůzí. Studium míry politické participace můžeme definovat její čtyři stupně, kterými jsou limitovaná participace, kontrolovaná participace, tendence k politické apatii a depolitizace. (Balík, Kubát 2004: 54-56)

J. J. Linz k vnitřnímu členění autoritativních režimů využívá kombinaci politické participace, ideologického zázemí a stupně limitovaného pluralismu. Díky těmto

faktorům dochází k následovnému dělení autoritativních režimů (Linz 2000: 184-253).

a) *Byrokraticko-militaristické režimy*, které se vyskytují nejčastěji a v nichž dominantní koalici tvoří armádní a byrokratická složka státu, která kontroluje vládu. Tento typ režimu nedisponuje konkrétní ideologií, může existovat i bez politických stran, většinou se však vyskytuje jedna oficiální strana podporovaná vládou. Některé z výše uvedených charakteristik je možné pozorovat i v rámci Lesotha a Svazijska.

b) *Organicko-etatistické režimy*, pro něž je typická kontrolovaná mobilizace a volba politické reprezentace v rámci volebních obvodů rozdělených na základě sdružení primárních jednotek.

c) *Mobilizační režimy*, které jsou charakteristické pro země s demokratickou zkušeností.

d) *Postkoloniální mobilizační režimy*, jejichž výskyt je typický pro africké země po získání nezávislosti v druhé polovině 20. století, včetně Lesotha i Svazijska.

e) *Rasová a etnická „demokracie“* je představitelem autoritativního režimu, v němž část společnosti, většinou menšinová, splňuje podmínky demokracie a druhá část obyvatelstva, tedy většinová, je z demokratických procesů vylučována.

f) *Defektní a pretotalitní režimy* jsou režimy, které se svým charakterem přibližují totalitnímu uspořádání.

g) Pro *Posttotalitní režimy* je charakteristická dominantní pozice strany, jejíž členové se jako jediní mohou podílet na moci. Vyznačují se specifickým typem vůdcovství s vysokým stupněm společenského pluralismu, chybí jim však pluralismus politický.

Vzhledem k velké odlišnosti posttotalitních autoritativních režimů v rámci politické kultury, J. J. Linz v průběhu 90. let ve spolupráci s Alfredem Stephanem přeřadil na stejnou úroveň k režimům autoritativním a totalitním. Považoval je za

samostatný typ nedemokratického státního uspořádání, v němž významnou roli hraje skupinový konflikt. Od totalitních režimů, které jsou založeny na charismatickém vůdci, se posttotalitní odlišují byrokratizací elit. V porovnání s režimy autoritářskými, které své elity vybírají z poměrně široké společenské základy, volí posttotalitní režimy výběr ze stranických struktur. Další zásadní odlišností mezi jednotlivými režimy tvoří ideologie, která v posttotalitních režimech oproti totalitním nepředstavuje základní prvek fungování společnosti. Jako poslední proměnnou J. J. Linz a A. Stephan definují přítomnost mobilizace. Ta je v posttotalitních i totalitních režimech stejná, monopol moci drží v rukou režimem vytvořené organizace a struktury, rozdílná je však účast. V rámci posttotalitních režimů není působení v daných organizacích prostředkem k vyjádření podpory, ale rutinou. Bere se jako samozřejmost a něco, co se od společnosti očekává (Linz, Stepan 1996: 42-51).

Cílem autoritativních režimů je vybudovat jedinou oficiální politickou stranu, která však ve finální fázi nepředstavuje držitele moci a často zaujímá velmi slabé postavení v rámci státu. Monopol na moc drží v rukou vládce. Politické uspořádání autoritativního typu nezakazuje existenci dalších organizací, jejich působení je však omezeno podmínkou, jež spočívá v loajálnosti k režimu a nezpochybnování jeho samotné podstaty. Jedná se o parametry, které je možné překlopit na Svazijsko. Lesotho je ve státním zřízení od 90. let liberálnější.

Srovnání autoritarismu a totalitarismu

Pro lepší orientaci v jednotlivých proměnných vytvořili S. Balík a M. Kubát přehlednou analýzu, kterou přikládám níže. Vzhledem k nepřítomnosti totalitarismu v Afrických zemích bude předmětem praktické části práce aplikace jednotlivých kritérií autoritarismu, jako je především dělba politické moci, postavení politických stran a opozice spolu s volebním systémem v politickém uspořádání zkoumaných zemí.

Srovnání Nedemokratických Režimů	autoritarismus	totalitarismus
autonomie společenských struktur a nepolitické sféry	ano	ne
kontrola všech aspektů života společnosti	ne	ano
absolutní kontrola ekonomické činnosti	ne	ano
vůdčí kontrola jediné masové strany	ne/omezená ¹	ano
ovládnutí správních struktur představiteli vládnoucí strany	ne	ano
legální či semilegální opozice	omezeně	ne
existence vůdčí ideologie	ne	ano
masový teror doléhající na celou společnost	ne	ano
vypořádání se s politickými protivníky prostřednictvím násilí	ano	ano
politická mobilizace obyvatel	ne/omezená ¹	ano
snaha o expanzi	ne	ano
vzor pro jiné země	ne/omezeně	ano

Zdroj: BALÍK, Stanislav a Michal KUBÁT. *Teorie a praxe totalitních a autoritativních režimů*. 1. vyd. Praha: Dokořán, 2004, str. 64. Bod (Dokořán). ISBN 80-86569-89-6.

Autoritativní a totalitní režimy představují dvě naprosto odlišné kategorie politického uspořádání státu, jejichž charakteristické rysy se shodují jen ve vypořádání se s politickými protivníky prostřednictvím násilí a odmítání základních prvků demokracie. V totalitarismu se nesetkáme s autonomií společenských struktur a nenarazíme ani na činnost opozice. Oproti autoritářství je v totalitním uskupení zřejmá vůdčí ideologie jediné masové strany, díky níž se snaží kontrolovat a ovlivňovat veškeré sféry společnosti.

¹Většinou pouze v krátkém období ustavování autoritativního režimu.

1.2.1 Dynastické režimy

Wolfgang Merkel, jeden z mnoha významných vědců zabývajících se studiem nedemokratických režimů, v rámci svého výzkumu sestavil 9 typů autoritativních režimů, z nichž jeden zastupují režimy dynastické. Merkelova kategorizace vychází z rozdělení autoritářských režimů J. J. Linze a je sestavena dle typů držitele moci, kterým může být vůdce, strana, armáda, král, atd. V čele dynastických režimů, jinak také královských nebo monarchistických autoritativních režimů, stojí monarcha. „Systémovým základem je dynastický princip a neexistence voleb. Dynastické režimy mají nekonstituční podstatu, přičemž král je hlavou exekutivy i legislativy.“ (Hloušek, Kopeček 2003: 283). Vzhledem k absenci voleb i samotné ústavy není monarcha volen, ale jmenován na základě příslušnosti k rodu – dynastii. Příkladem jsou země Arabského poloostrova spolu s meziválečnými evropskými královskými diktaturami. V rámci studia dynastických režimů je pro tuto práci nutné zmínit i rozdělení monarchií, dle Linze, Stephana a Minovise. Ti vyčlenili tři typy monarchií, jimiž jsou monarchie absolutní/vládnoucí, konstituční a demokratická parlamentní monarchie (Journal of democracy 2014).

Vzhledem k zaměření na nedemokratické uspořádání států, jsou níže v práci rozebrány na konkrétních případech první dva zmíněné typy monarchií. Lesothská konstituční monarchie a svazijská absolutistická monarchie vykazují v praxi řadu odlišností. Dle výše uvedených typologických prvků autoritativních dynastických režimů, se ale shodují v nevoleném monarchistickém panovníkovi, který stojí v čele státu.

1.3 Sultanistické režimy

J. J. Linz vyčlenil sultanistické režimy mimo kategorii demokratického i nedemokratického uspořádání státu. Většina těchto specifických politických režimů vznikla v době sfér vlivu dominujících mocností studené války, kdy USA a SSSR získávaly nadvládu nad jednotlivými státy prostřednictvím volby jednoho vůdce, který se stal představitelem velmocenských zájmů. Vzniku často

předcházelo období nestability, jež usnadňovalo cizím mocnostem vniknout do státu (Chehabi, Linz 1998: 32).

Stejně jako je tomu u totalitních režimů, ve středu státu stojí charismatický vůdce, který však v případě sultanistického režimu disponuje neomezenou mocí. Jeho rozhodnutí nejsou nijak omezena ideologickým konceptem, díky čemuž může bez ohledu na zákony svévolně zasahovat do systému. Všemocnost hlavy státu dokazuje i fakt, že jsou mu odpovědné ozbrojené složky státu, díky nimž má plnou kontrolu nad obyvateli a přivlastňuje si veřejné prostředky, které užívá ve svůj prospěch. Osobnost vůdce je pro tento typ režimu nepostradatelná. Sultanistické režimy jsou charakteristické personální vládou, která je silně spjata s tradicí. Výsledkem je i volba vládních elit, které nejsou zástupci specifických tříd, ani do nich nenáleží, jako tomu bývá v totalitních režimech. Výběr a jejich postavení závisí pouze na jejich vztahu s vůdcem, což znamená, že nejvyššími představiteli státu se tak stávají rodinní příslušníci a úzký okruh přátel hlavy státu. Významné postavení v sultanistických režimech proto velmi často náleží manželkám. V rámci sultanistických režimů můžeme pozorovat znatelné dynastické tendence (Chehabi, Linz 1998: 32).

Základ pro sultanistické režimy tvoří spolu s osobností vůdce klientelistický systém, ze kterého pro podporovatele systému plynou jisté odměny a prospěch, v opačném případě zastrasování a utiskování. Klientelistická síť v zemi vytváří prostor pro korupci, která má negativní dopad na ekonomický růst státu. Ideologická základna nepředstavuje nijak významné místo v sultanistických režimech. Vzhledem k tomu, že ideologický koncept není zapotřebí k odvození legitimacy vůdce, většinou se s žádnou ideologií v sultanistických režimech ani nesečkáme. Pokud dojde k vytvoření nějakého ideologického konceptu, který však pro jeho existenci není nutný, děje se tak až po samotném vzniku režimu (Chehabi, Linz 1998: 21-24).

Jednu z příčin, která podnítila slabost ideologické základny, můžeme sledovat již při samotném vzniku existence sultanistických režimů, kdy v období studené války většina režimů spadala pod „ochranu“ Spojených států amerických. Sultanistické režimy nevznikaly jako revoluční s cílem nastolit nový systém, ani

nedošlo k zavržení tehdejších dosavadních institucí. Sultanistické režimy spíše koexistovaly spolu s režimy původními. Vzhledem k tomu, že sultanistické režimy jsou striktně osobní vládou, je ideologický koncept silně spjat s osobností vůdce. Na rozdíl od ideologií, které jsou typické pro totalitní režimy, neobsahují žádný utopický cíl, na jehož splnění by se měla podílet společnost. Jejich cílem je podtrhnout významné události ze života národa a do jisté míry vytvořit tradici usilující o lepší etnické či rasové vymezení národa. Díky absenci utopického cíle se v sultanistických režimech nevyskytuje faktor mobilizace a není zapotřebí prostor k vytváření podpůrných organizací a spolků. Zájem o aktivní podporu ze strany obyvatel není důležitý, přínosnější je pasivní a nepříliš vzdělané obyvatelstvo, které se dá lépe ovládat. V tomto ohledu se sultanistické státy podobají autoritářským režimům, které také „charakterizuje pasivita a apatie, které nabízejí jen několik, jestli vůbec nějaké, možnosti participace, dokonce i pro své příznivce.“ (Chebahi, Linz 1998: 21-24).

1.4 Měření kvality politických režimů

V souvislosti s rostoucím zájmem o studium nedemokraticky orientovaných státních zřízení dochází ke vzniku řady nevládních organizací zabývajících se měřením kvality politických režimů. Ibrahim Index of African Government je jedním ze zdrojů, který poskytuje roční hodnocení kvality a výkonnosti politických režimů všech afrických států a jejich vládních složek. Jedná se o produkt MO Ibrahim Foundation, který vznikl roku 2006 se zaměřením na zlepšení kvality života občanů na africkém kontinentu. Ke zhodnocení funkčnosti politického režimu využívá zhruba 90 ukazatelů zjištěných na základě znaleckých posudků, veřejných průzkumů, oficiálních údajů a dat získaných prostřednictvím 30 ti nezávislých statistických globálních institucí. Díky této široké škále relevantních nástrojů a rozsáhlé oblasti výzkumu předkládá velmi komplexní informace, prostřednictvím nichž dochází k hodnocení kvality státního zřízení (MO Ibrahim Foundation 2016).

15 ti členný poradní sbor, který stojí v čele MO Ibrahim Foundation, rozděluje jednotlivé ukazatele do 4 klíčových indikátorů, díky nimž sestavuje statistiky ne/funkčních politických režimů. Na základě indikátorů, kterými jsou bezpečnost

a právní stát, participace a lidská práva, udržitelné ekonomické příležitosti a lidský rozvoj určují pořadí zkoumaného státu v komparaci se zbylými africkými zeměmi. Dle výše uvedených indikátorů se Lesotho v posledním hodnocení IIAG roku 2016 umístilo na 15. místě z celkového počtu 54 afrických zemí a od roku 2006 je zřejmý posun o 0,3% v rámci kvality správy a vedení státu. Svazijsko je sice v pořadí až na 29. místě, ale v porovnání s Lesothem došlo k vyššímu nárůstu, které v případě Svazijského království představuje 1% (MO Ibrahim Foundation 2016).

Dalším velmi významným nástrojem hodnocení kvality politických režimů je Index neziskové nevládní organizace Freedom House, jejímž cílem je ochrana politických svobod a lidských práv (Freedom House 2016). Vzhledem ke skutečnosti, že politických svobod a rozvoje lidských práv je možné dosáhnout pouze v demokraticky vládnoucích zemích, je hlavní pozornost organizace Freedom house věnována právě nedemokratickým režimům. Freedom index se však oproti IIAG neorientuje pouze na africký kontinent, ale celý svět. Jeho statisticky a zprávy jsou ale stejně komplexní a zahrnují širokou škálu zkoumaných parametrů například ekonomickou svobodu a lidský rozvoj. Díky ukazatelům Freedom indexu se Lesotho ocitá na 94. místě z celkového počtu 159 zkoumaných zemí. Postavení Svazijska je i v těchto statistikách oproti Lesothu horší, nachází se na 139. místě (Freedom House 2016).

Předním východiskem aplikace Ibrahim Indexu a Freedom Indexu je zjištění kvality politického systému sledovaných zemí. Analýzy jednotlivých politických, ekonomických i sociálních aspektů ovlivňující chod státu nám umožňují objektivně zhodnotit, zda se státní zřízení komparovaných zemí dá považovat za demokratické či nikoliv. K výslednému určení typologie daného státního zřízení je však nutný strukturální rozbor charakteru politického systému zahrnující například dělbu politické moci, stranickou politickou scénu včetně volebního systému.

2 Analýza politického vývoje

2.1 Lesotho

Království Lesotho, které do roku 1966 spadalo pod britskou správu, se rozprostírá uvnitř Jihoafrické republiky, na které bylo po získání samostatnosti závislé jak ekonomicky, tak politicky. Rozloha tohoto malého vnitrozemského státu představuje 30 355 km². Z celkového počtu 2 098 000 obyvatel žije necelých 13 % v hlavním městě Maseru (UN data 2016). Nejčetnější etnickou skupinou na území Lesotha jsou Basuthové (87,7%) a Zulové (11,4%). Úředním jazykem je, vzhledem k původní britské koloniální nadvládě, angličtina a sesutština. 80% z lesothské populace vyznává křesťanství, zbylých 20% se hlásí k místním náboženstvím (Fiala 2013: 39).

Politický vývoj

Dnešní území Lesothského království představovalo v 18. století domorodý kraj pro kmeny Sotho, které v průběhu 19. století pod vedením krále Moshoeshoe I. čelily útokům zulských kmenů a bránily búrům před průnikem do vnitrozemí. Vzhledem ke krizové situaci, kterou nebylo schopno Basutsko zvládnout bez cizí pomoci, požádal panovník Moshoeshoe I. o britskou podporu při zastavení okupace. Díky spojení sothského krále s Velkou Británií došlo k úspěšnému zastavení zulské expanzivní politiky roku 1868. Stejněho roku však došlo k vytvoření Protektorátu Basutsko, čímž se Lesotho uvázalo stát se jednou z britských kolonií, a od roku 1884 dochází v Lesothu k zavedení přímé správy ze strany Velké Británie (Southall 2003: 252-253).

Postupné upadání vlivu britské koloniální politiky otevřelo v polovině 20. století prostor pro stranický rozvoj Lesotha. První strana, která se zformovala na území Lesothského království, a zároveň první, která zvítězila v prvních volbách do Legislativní rady roku 1960, byla Basutolandská kongresová strana (dále jen BCP). V pořadí další stranou byla Basutolandská národní strana (dále jen BNP). BNP zastupovala konzervativní skupinu podporovanou Jihoafrickou republikou

a překvapivě porazila radikální BCP v prvních všeobecných volbách konaných v dubnu 1965. Volby, které odstartovaly 23 let dlouhou dominanci strany, proběhly formou jednokolového většinového systému, který byl pozůstatkem kolonialismu. Vítězstvím v jednomandátových obvodech získala BNP možnost ovládat všechny státní instituce, vládu, parlament i bezpečnostní složky státu. Ze strany BNP dokonce došlo k úpravě ústavy, která vedla k odebrání téměř všech exekutivních pravomocí panovníkovi, a předseda BNP L. Jonathan se prakticky dostal do čela Lesotha (Fiala 2013: 41-42).

Několik měsíců po volbách roku 1965 byl tehdejší dosavadní panovník Moshoeshoe II. uznán za krále Basutska a po vyhlášení nezávislosti, kterého jako jedna z mála afrických zemí dosáhla prostřednictvím vyjednávání, nikoliv boje, byl 4. října 1966 oficiálně uveden na trůn. Jeho pravomoci však byly téměř nulové a povinnosti měly pouze ceremoniální povahu. Téhož roku došlo také ke změně názvu z Basutska na dnes známé pojmenování Lesotho Lesotha (Fiala 2013: 41-42). Od ukončení koloniální nadvlády v Lesothu panuje konstituční monarchie, která je občany považována za jeden z nesporných symbolů Basothského nacionalismu (Southall 2003: 254).

V druhých parlamentních volbách, které se uskutečnily roku 1970, se střetla opět BNP se silnou opoziční stranou BCP, která z těchto voleb vzešla jako vítěz. Vláda na porážku doposud dominující strany BNP reagovala anulací volebních výsledků, pozastavením ústavy a vyhlášením výjimečného stavu, na základě něhož byl panovník Moshoeshoe II. vyhoštěn do exilu. Dalším povolebním krokem poražené strany BNP byl zákaz opozičních stran. Vzhledem k této skutečnosti lze charakterizovat politický systém Lesotha jako systém jedné vládnoucí strany (Kabemba 2003: 26).

Vítězství BCP ve volbách způsobilo rozepře uvnitř strany, které zapříčinily následné rozdělení strany na Lesothskou osvobozenou armádu (dále jen LLA), která působila na území Jihoafrické republiky pod vedením tehdejšího předsedy BCP Mokhehleho v exilu, a druhá část, v čele s L. Jonathanem, se sloučila s pučistickou vládou tvořenou BNP. BNP rozšířená o nové členy jmenovala nový

parlament, jenž sestával z politiků, kteří souhlasili s anulováním voleb a nastolením nového režimu (Fiala 2013: 42).

Plánované volby na rok 1985 byly vzhledem k urputnému odmítání ze strany politických stran zrušeny, což rozpoutalo v zemi vlnu nevole a násilnou ofenzívu na orgány BNP organizovanou opoziční BCP spolu s Lesothskou osvobozenou armádou. Samostatné Lesothské království tak díky politické nestabilitě získává druhou zkušenost se státním převratem. Roku 1986 byla L. Jonathanova vláda nahrazena vojenským režimem. Vojenskému převratu, v jehož čele stál Justin Lekhanya podporován opozičními stranami, předcházelo zamezení dodávek potravin a ropy od doposud největšího dodavatele, Jihoafrické republiky. Ničivý dopad ekonomické blokády, která byla iniciována lesothskou politikou, vyvolal vlnu nespokojenosti a reakce lesothské armády na sebe nenechala dlouho čekat (Fiala 2013: 42).

Prvotní nadšení z vojenského převratu, které panovalo v BCP, velmi rychle opadlo, když nedošlo k vyslyšení ani jednoho z jejich požadavků², a největším šokem bylo následné zakázání všech politických stran v zemi. Nastolením vojenského režimu došlo také ke zrušení Národního shromáždění, díky čemuž získal panovník zpět veškerou legislativní i exekutivní moc. Jeho pravomoci byly však pouze formální, veškeré činnosti krále byly pod plnou kontrolou představitelů vojenských sil. Od roku 1988 začínal vojenský režim v Lesothu ubírat na síle. Za pomoci Organizace africké jednoty (dále jen OAU), Jihoafrické vlády a Commonwealthu byl po 15 ti letech umožněn návrat do země bývalému předsedovi Mokhehlemu a dalším představitelům BCP. Byl také splněn jeden z požadavků BCP, který vznesla v době, kdy byl vojenský režim v Lesothu na samém počátku. Jednalo se o požadavek zrušit LLA a implementovat jejich vojáky do lesothské armády (Fiala 2013: 43).

Rozepře mezi hlavními představiteli ozbrojených složek státu a následné tendence odstranit předního vedoucího vojenského režimu Lekhanyu, který na převrat

² požadavkem okamžitého obnovení platnosti říjnové ústavy z roku 1966, integraci jednotek LLA do lesothských vojenských sil a požadovalo do šesti měsíců uspořádání svobodných a demokratických voleb.

reagoval požadavkem odvolat některé z členů vojenské junty, jen dále prohlubovaly nestabilitu tehdejšího politického uspořádání. Lekhanyův požadavek na odvolání členů vojenské junty a představitelů Rady ministrů se u panovníka Moshoeshoe II. nesetkal s pochopením, na základě čehož byl král zbaven legislativní i exekutivní moci a roku 1990 odešel opět do exilu. Ještě téhož roku mu byl umožněn návrat do země, který však panovník podmiňoval zrušením vojenské rady, která převzala všechny původní královské povinnosti, obnovením ústavy z roku 1966 a uspořádáním všeobecných voleb (Fiala 2013: 43).

Vzhledem k tomu, že členové vojenské rady tvořili spolu s náčelníky, obchodníky a zástupci zakázaných politických stran představitele Národního konstitučního shromáždění, jehož úkolem bylo vytvořit nový návrh ústavy, reagoval Lekhanya na královy požadavky odvoláním krále z jeho funkce a prostřednictvím 22 lesothských náčelníků byl zvolen král nový. Princ Berenga Seeisa, nejstarší syn Moshoeshoe II., usedl na trůn 12. listopadu 1990 pod jménem Letsie III. (Klíma 2012: 469).

Dlouhodobá nespokojenost lidu i některých členů vojenské rady s působením Lekhanyi ve vládě vyvolala roku 1991 opětovný vojenský převrat, díky kterému došlo k odstranění Lekhanya z vedení Lesotha a zemi se otevřela možnost rozvoje demokratickým směrem. E. P. Ramaema, který stál v čele vojenského převratu, obnovil civilní vládu v zemi a umožnil opětovné působení politických stran. Téhož roku došlo také k uveřejnění návrhu nové ústavy, která měla deklarovat pravidelné a svobodné volby. 27. 3. 1993 byly uspořádány všeobecné volby, kterých se zúčastnilo 12 politických stran za přítomnosti mezinárodních pozorovatelů. Volby roku 1993, z nichž BCP vzešla jako jasný vítěz, vyvolaly vlnu nevole u doposud dominantní strany BNP, která byla tradičně podporována ozbrojenou složkou státu. Krátce po volbách byla oficiálně vyhlášena nová ústava a ministerským předsedou se stal Mokhehle (Fiala 2013: 44).

Pozitivní cesta Lesotha k demokracii byla však zanedlouho narušena demonstracemi, které zapříčinily chybějící rozvojové vize strany BCP, neschopnost plnit očekávání a následně čelit vnitropolitickému tlaku. Špatné vztahy uvnitř samotné BCP i vládní strany a občany doprovázené otevřeným

konfliktem vítězné strany s Letsiem III. měly velmi drtivý dopad na vnitropolitickou situaci v zemi (Matlosa 1998: 331-333).

Letsie III. roku 1994 rozpustil Národní shromáždění, zrušil části nově schválené ústavy a současná, řádně zvolená vláda byla nahrazena přechodnou, jejímž úkolem bylo připravit volby nové. Díky těmto krokům se Letsie III. dostal pod silný mezinárodní tlak a jeho razantní změny naštěstí neměly dlouhé trvání. Po necelém roce, kdy Lesotho spravovala přechodná vláda pod vedením Jihoafrického rozvojového společenství, které se opět ukázalo jako velmi významný faktor omezující politické násilí v Lesothu, se na trůn vrátil Moshoeshoe II. Ten stál v čele země do roku 1996, kdy zemřel při automobilové nehodě (Fiala 2013: 44).

Volby uspořádané v květnu 1998 se konaly v době, kdy zemi opět vládl Letsie III, který se již podruhé stal hlavou země po korunovaci 7. října 1996. Vítězem těchto voleb se stal nově vzniklý Lesothský kongres za demokracii (dále jen LCD). LCD, jenž vznikl odštěpením od BCP. Výsledek voleb byl však zpochybněn ze strany opozice a i přes některé nesrovnalosti, které Nejvyšší soud nevyvrátil, nebyly volby anulovány (Klíma 2012: 469).

Odmítnutí opozičních stran přijmout volební vítězství LCD bylo následkem četných demonstrací v hlavním městě, při nichž se účastníci dožadovali odvolání nově zvolené vlády P. Mosisiliho a změny jednokolového většinového volebního systému v proporční. Vzhledem k rostoucímu násilí v zemi a obavám z vojenského převratu nová vláda za pomoci Jihoafrického rozvojového společenství (dále jen SADC) souhlasila s vytvořením nezávislé politické autority. Přítomnost SADC byla zpočátku opozicí vnímána jako invaze a zásah do národní suverenity, avšak díky ní došlo k vyřešení rozdíků mezi politickými stranami a vytvoření již zmíněné politické autority, která se skládala ze dvou zástupců všech politických stran účastnících se sporných voleb roku 1998, aby se ještě před dalšími volbami domluvili na kompromisu týkajícího se změny většinového volebního systému (Southal 2003: 269-296).

Většinovým volebním systémem byl stanovován výsledek voleb již od získání nezávislosti Lesotha na Velké Británii. Jednalo se o negativní pozůstatek koloniální nadvlády, která nebrala v potaz politické tradice, kulturu ani

ekonomickou vyspělost státu. Pro Lesotho to byl neefektivní volební model, který byl příčinou nestabilní politické situace způsobené neschopností opozice akceptovat volební výsledek, který povětšinou vylučoval účast opozice v parlamentu. Principem nového smíšeného volebního systému, který si Lesotho osvojilo jako jedna z prvních afrických zemí, bylo rozdělit původních 80 míst v jednokolovém většinovém systému a nově vytvořených 40 mandátů systémem proporčním. Přijetím smíšeného volebního systému se Lesotho přiblížilo „závislé demokracii“ (Matlosa 2003: 80-81).

Přijetí ústavy 1993, která ukončila vojenské autoritářství a vyjadřovala jistou snahu země o zavedení vícestranické demokracie, a úprava volebního systému roku 1998, který zlepšil vnitropolitickou situaci země, představují dva velmi významné mezníky Lesotha na cestě k demokracii. Volby představují klíčový prvek v procesu demokratizace a právě díky změně většinového volebního modelu, který se v rámci politologického zkoumání sice ukazuje jako nejjednodušší, ale pro Lesotho představoval záruku politické nestability, dostala země možnost pracovat na konsolidaci demokratických principů (Tumelo 2007: 6-8).

Smíšený volební systém byl po dlouhých vyjednáváních a několika úpravách schválen a aplikován ve volbách na jaře roku 2002, v nichž opět s největším počtem hlasů v rámci většinové volby zvítězil LCD a jeho předseda P. Mosisili se stal premiérem. Vzhledem k novému volebnímu systému, který byl utvořen samotnými politickými stranami, nedošlo k tradičním povolebním rozepřím, ale byla zaručena ochota přijmout volební výsledek. Do následujících voleb můžeme považovat vnitropolitickou situaci Lesotha za stabilní (Klíma 2012: 469).

Značný podíl na stabilizaci politické situace v Lesothu má IEC, která zavedla novou voličskou registraci spolu s Kodexem volebního chování. Za ustálení vnitrostátních nepokojů je zodpovědná také úspěšná vláda LCD, díky níž došlo v zemi k socioekonomickému růstu. Navzdory úspěšným volebním reformám však v zemi stále panoval velmi křehký politický systém a období klidu bylo ukončeno dalšími parlamentními volbami, jejichž konání připadlo na únor roku 2007 (Venter 2003: 27-35).

Vítězem voleb v rámci většinové volby byl již tradičně LCD, který však musel konkurovat silné ABC. V proporční volbě získala nejvíce mandátů nově zformovaná koalice LCD spolu s Národní nezávislou stranou (dále jen NIP), díky čemuž se NIP stala hned po LCD nejdominantnější stranou v parlamentu. Vzhledem k faktu, že koalice LCD a NIP vznikla bez vědomí předsedy NIP Mayneliho, byly platnost její existence a tím i výsledek voleb zpochybněny. Zástupci ABC požadovali posouzení regulérnosti i přesto, že na průběh voleb dohlížela pozorovací komise a označila volby za svobodné a demokratické (Fiala 2013: 46).

Vládní ignorace frustrujících opozičních stran z dalšího volebního neúspěchu byla příčinou třídní stávky, která ochromila celou zemi. Napjatou vnitropolitickou situaci zhoršovaly ozbrojené útoky na demokraticky zvolené představitele vlády, demonstrace a dokonce i pokus o atentát na tehdejšího premiéra vlády a předsedu LCD, P.Mosisiliho. Veškeré tyto aktivity vedené opozicí vedly k vyhlášení mimořádného stavu. Navzdory vojenské vládě, vnitrostátním konfliktům či sporům mezi vládnoucími stranami, se Lesotho ani tehdy neocitlo v takové situaci, že by hrozilo svržení monarchistického státního uspořádání (Fiala 2013: 45-46).

Objektivnost a platnost výsledku voleb roku 2007 byly na popud opozičních stran řešeny i na půdě Volební komise (IEC), na kterou se opozice obrátila s požadavkem odebrat 21 poslaneckých mandátů, které patřily vládnoucí koalici. První impuls, kterým se začala nestabilní politická situace v Lesothu uklidňovat, bylo odvolání pěti vládních ministrů v roce 2010. Nejvýznamnějším krokem, který představoval záruku stability a opětovné nastartování demokratického vývoje země, však bylo odsouhlasení nové verze volebního zákona, podle níž se politické strany mohly obracet na Vysoký soud ohledně posuzování regulérnosti udělování mandátů dle proporčního volebního systému. Úprava volebního zákona byla schválena roku 2011 a ještě téhož roku došlo k uspořádání parlamentních voleb, z nichž LCD vzešlo jako vítěz (Fiala 2013: 46-47).

Vleklý konflikt uvnitř LCD vyřešil její předseda odstoupením ze strany a spolu se svými stoupenci vytvořil Demokratický kongres Lesotha, který ve volbách roku

2012 získal nejvíce poslaneckých mandátů. Vzhledem k utvoření povolební koalice, která v součtu poslaneckých mandátů LCD převyšovala, se nově vzniklá frakce pod vedením P.Mosisiliho do vedení země, i přes vítězství ve volbách, nedostala. Lesotho se tak od roku 2012 poprvé ocitá pod vedením koaliční vlády složené z pěti politických stran. Dominantní stranou s nejvyšším počtem obsazených postů je ABC a předseda vítězné strany zastává post premiéra země. Druhou koaliční stranou, jejíž předseda je zároveň vicepremiér, představuje LCD (Fiala 46-47).

Utvořením koaliční vlády však v Lesothu nedošlo k uklidnění politických šarvátek. Vzhledem k faktu, že zdrojem většiny konfliktů mezi vládnoucími stranami je boj o moc, nebylo nastolení koaliční vlády, se kterou mají současní politici minimální zkušenost, nejvhodnější variantou pro zavedení politického míru. Vrcholem neshod způsobených přením o moc ve státě došlo k pozastavení všech funkcí parlamentu. Disfunkce obou komor parlamentu byla zapříčiněna obavami z možného hlasování o vyslovení nedůvěry premiérovi. Původně dominantní strana LCD, která v nově utvořené vládě zastávala až druhé místo, se pod vedením M. Metsinga a ozbrojených složek státu, pokusila o puč na premiéra a předsedu ABC, T. Thabaneho, který z obav z vojenského převratu uprchl do sousední JAR, kde také koncem léta probíhala mírová vyjednávání mezi M. Metsingem a T. Thabanem. Výsledkem jednání byl návrat předsedy ABC zpět do země a obnovení činnosti parlamentu (Kohlert 2014).

Koaliční vláda představuje pro Lesotho novou výzvu. Vzhledem k faktu, že země neměla v minulosti žádné zkušenosti s tímto typem vedení, je nutné, aby doposud soupeřící strany byly schopné činit kompromisy a ústupky. Zisk dominantního postavení ve státě představuje v Lesothu tradiční zdroj sporu, od zformování stranictví na počátku 20. století. K prvnímu převratu, kterému předcházely konflikty mezi stranami, došlo roku 1975 po druhých parlamentních volbách. Výsledkem povolebních nepokojů bylo vyhlášení výjimečného stavu a zákaz opozice, díky čemuž je možné tehdejší politický systém charakterizovat jako systém jedné strany. K druhému převratu došlo roku 1986 a iniciátory byly opět politické strany, které bojkotovaly plánované volby. Poslední převrat, který však otevřel zemi možnost demokratického vývoje, proběhl roku 1991.

Od počátku 20. století prošlo Lesotho několika pozitivními změnami. Důležitý mezník v politickém vývoji představovala změna většinového volebního systému, který země přijala po získání nezávislosti na Velké Británii. Přijetím nového smíšeného volebního systému, došlo k uzavření kompromisu mezi politickými stranami a vedením státu. Víceméně se jednalo o první situaci, v níž došlo ke konsenzu a která zemi posunula blíže k úspěšnému zahájení procesu demokratizace. Vnitrostranické konflikty a rivalita mezi stranami však nevytizely. Následující politický vývoj, vzhledem k současné koaliční vládě, tak mají v rukou politické strany.

2.2 Svazijsko

Svazijské království, jež se vymanilo z britské nadvlády a osamostatnilo roku 1968, se rozprostírá na jihu Afriky o rozloze 17 363 km². Převážnou částí svého území sousedí Svazijsko s Jihoafrickou republikou, výjimku tvoří pouze východní hranice, kde je sousední zemí Mosambik. V hlavním městě Mbabane žije necelých 100 000 obyvatel z celkového počtu 1 268 000 (UN data 2016). Původně nejmenší britská kolonie se vyznačuje velmi vysokou homogenitou v rámci etnické příslušnosti. Zhruba 97% obyvatelstva je tvořeno etnikem Swazi, zbylé 3% populace tvoří Evropané Jihoafrického původu a minoritní skupiny Zulů či Sothů. Necelá polovina obyvatelstva vyznává křesťanství, v zemi je minimální počet katolíků (20%), muslimů (10%) a zbytek populace se hlásí k tradičním africkým náboženstvím. Úředním jazykem je díky dlouhodobému vlivu Velké Británie angličtina a siSwati (Central Intelligence Agency 2016).

Politický vývoj

Domorodé obyvatelstvo Svazijska tvořil původně kmen Sanů, ti však v průběhu 16. století splynuli s příchozím kmenem Sothů nebo byli postupně vytlačeni z území. Nguniové, jak byli později označováni svazijové, přebrodili hranice řeky Limpopo koncem 15. století v souvislosti s migračními procesy bantuských kmenů a usídlili se na jižním území dnešního Mosambiku. Toto území obývali do druhé poloviny 18. století, kdy pod vládou krále Ngwaneho II. opustili Tsongoland a přesídlili na severní břeh řeky Pongoly, kde vzniklo první královské sídlo

Lobambo. V expanzivní politice po smrti panovníka Ngwaneho II. pokračoval jeho syn Ndvungunya, pod jehož vedením došlo k vytvoření armády, díky které se dalšímu následovníkovi trůnu, vnukovi Ngwaneho II. Sobhuzovi I., úspěšně dařilo odrážet nájezdy zulských kmenů a ve chvíli, kdy předával trůn svému synovi (Mswatimu), zabíralo Svazijsko zhruba dvakrát větší území než dnes (Fiala 2013: 10-11).

Za vlády krále Mswatiho II. došlo ve 40. letech 19. století k vytvoření základů svazijského státu, jehož obyvatelé byli sdruženi v suverénních, samostatných klanech: Bomdzabuko, Emakhandzambili a Labofikemufa podřizujících se jediné autoritě kmenu Nkosi-Dlamini.³ První skupinu tvořili představitelé vládnoucích klanů a subklanů mezi nimiž existovala vnitřní hierarchie a na jejímž vrcholu stál již zmiňovaný klan Dlamini, z jehož řad byl vybírán nejvyšší kmenový náčelník kmenovou radou. Vzhledem k tomu, že zbylé dvě skupiny klanů nepatřily k vládnoucím skupinám, nebyly v minulosti označovány za „skutečné“ Svazijce (Fiala 2013: 11).

Vytváření vládnoucích vrstev a přirozený vývoj Svazijského království však byly násilně ukončeny s příchodem koloniální politiky Velké Británie, jejíž zájmy o Svazijské území jsou zřejmé již v průběhu druhé poloviny 19. století. I přesto na základě Pretorijské a Londýnské konvence z roku 1881 a 1884, uzavřené mezi Velkou Británií a Kapskem, dochází k udržení nezávislosti země. Moc krále Mbandzeniho byla postupně velmi omezována a nejúrodnější části země byly rozprodány. Dalším následníkem trůnu se stává Ngwane IV, jehož královský post je zanedlouho nahrazen regentskou vládou královny matky Labotshibeni. Ta stála v čele země do roku 1921, kdy dosáhl zletilosti oficiální nástupník trůnu Sobhuza II. V letech 1890-1894 spadalo Svazijsko pod britsko-búrskou správu a po skončení anglo-búrské války (1899-1902) připadla správa Svazijského království britskému Transvaalu. V roce 1906 se Transvaal stal samostatnou kolonií, čímž

³ Klan Dlamini představuje nejvyšší autoritu již více než 200 let. Jedná se o klan, který stál v čele bantuských kmenů při osídlování Tsongolandu a prostřednictvím přímého následovnictví si udržuje mocenský post do současnosti.

Svazijsko zcela ztratilo svou nezávislost a přešlo pod přímou nadvládu Velké Británie (Fiala 2013: 12).

První svazijská ústava, díky níž došlo ke zformování zákonodárné a výkonné rady byla přijata během druhé kolonizační vlny v Africe roku 1963 na základě britské iniciativy. Navzdory tomu, že britská správa nezamezovala existenci tradičním institucím, jen omezovala královské pravomoci, vyvolaly ústavní změny vlnu protestů zejména ze strany Svazijské národní rady, jež bojovala za uchování tradičních afrických struktur (Klíma 2012: 384-385).

Roku 1964 došlo ke zformování Národního hnutí Imbokodvo (dále jen INM). Tato politická strana po celou dobu své existence představuje symbol tradičního politického systému Svazijska, pro který je typická silná centralizovaná monarchie. Královská INM, jež pod vedením panovníka získala ve volbách roku 1964 absolutní většinu v nově ustavené zákonodárné radě, si díky tomuto vítězství, vynutila u britské vlády úpravu ústavy. V květnu následujícího roku Sobhuza oznámil vytvoření první svazijské vlády a jmenoval ministerského předsedu, jímž byl vůdce INM, princ Makhosini Dlamini (Macmillan 2008: 659-661).

Nová ústava nabyla platnosti na jaře roku 1967 a zaručovala vytvoření vnitřní samosprávy, jejímž cílem bylo obnovení nezávislosti země. Dalším bodem ústavy bylo zrušení legislativní rady, k čemuž došlo ještě před vstupem nové ústavy v platnost. Dle nové ústavy byla výkonná moc stále soustředěna v rukou krále a hlavy státu Sobhuzy II. Volby do dvoukomorového parlamentu, jehož existenci také garantovala ústava, se odehrály v dubnu roku 1967 formou jednokolového většinového volebního systému. I v těchto volbách vyhrálo opět INM a díky zisku všech míst v dolní komoře parlamentu si upevnilo svou dominantní pozici ve vládní struktuře (Fiala 2013: 12-13). 6. září 1968 získalo Svazijsko, pod vedením Sobhuzy II., který stál v čele země v době před kolonizací, v průběhu ní i 14 let poté, zpátky svou nezávislost ve formě konstituční monarchie a v platnost vstoupila ústava přijatá roku 1964 (Klíma 2012: 384-385).

V následujících parlamentních volbách roku 1972 se již zastoupení v dolní komoře parlamentu rozdělilo mezi INM a NNLC. Neobsazení celkového počtu 24

míst v dolní komoře parlamentu a nezískání absolutní většiny hlasů INM vyvolaly konstituční krizi země, které předcházela pokus INM o deportaci jednoho člena opozice (Daniel, Vilane 1986: 57). Krizovou situaci Svazijska dokresloval deportační zákon vydaný INM. Než se však k němu mohl Nejvyšší soud vyjádřit, vláda přijala zákon nový, který odebíral Nejvyššímu soudu pravomoc vydávat jakákoliv rozhodnutí v těchto záležitostech. Na základě usnesení parlamentu pozastavil v dubnu 1973 panovník Sobhuza platnost ústavy a vyhlásil stanné právo. Dále zakázal veškeré politické aktivity a schválením zvláštního zákona možnost odsouzení bez soudního jednání na dobu 60 dní. Zároveň došlo k vytvoření nové národní armády (Fiala 2013: 13).

Přijetím nové ústavy 13. října 1978 došlo k ukončení pětileté vlády formou dekretů a obnovení činnosti parlamentu. Ústava však nadále garantovala královskou pravomoc kontrolovat výkonnou moc a všechny procesy v moci zákonodárné. Funkce dolní sněmovny i Senátu byla podřízena vládě a panovníkovi. Dalším zásadním článkem nové ústavy bylo zakázání všech politických stran a nastavení volebního systému tak, aby všichni kandidáti byli loajální vůči tradicionalismu (Daniel, Vilane 1986: 57).

Po smrti krále Sobhuzi II v srpnu 1982 se moci v zemi ujala královna matka, regentka Dzeliwe, a to do roku 1986, kdy na trůn usedl, i přes kritiku obyvatelstva, zákonný Sobhuzův nástupce Makhosetive, korunován jako král Mswati III.⁴ K prvním rozhodnutím, jež jako král Svazijska Mswati III. učinil, patřily rozpuštění Liqoqo (Nejvyšší rada státu, tvořená členy královských rodin, fungující od roku 1982 jako poradní orgán v rámci svazijských tradic), odvolání stávající vlády a následné jmenování vlády nové. Rok po korunovaci rozpustil parlament a vypsál předčasné volby. Veškeré tyto kroky rozpoutaly spory zpochybňující legitimitu tradic a politických institucí, které se Sobhuza snažil zachovat. Vzhledem k razantním změnám, které Mswati III. během prvních několika let své vlády učinil, se dostal do rozporu s představiteli opozičních politických stran, kterým novoty nebyly po vůli a kteří požadovali liberalizaci

⁴ Makhosetive byl jako jediný panovník v celé historii Svazijska korunován již ve svých 18 -ti letech. Původně měla stát v čele Svazijska Dzeliwe až do roku 1989, do té doby než Makhosetive dosáhne věku 21 let.

politického systému. Během roku 1989 došlo v zemi k několika stávkám, v důsledku čehož král Mswati III. odvolal dosavadního premiéra vlády S. Dlaminiho a do jeho funkce dosadil Obedu Dlaminiho (Fiala 2013: 13).

Politická situace v zemi dala vzniknout počátkem roku 1990 nové politické straně Lidového jednotného demokratického hnutí (dále jen PUDEMO). Ta díky zákazu politických stran nejdříve působila v ilegalitě a měla na svědomí několik protestních demonstrací a propagaci protistátních brožur, díky kterým se snažila vynutit demokratické změny v politickém režimu. Reakcí státu na protestní shromáždění bylo zatýkání, zastrasování a hromadné odsouzení bez soudního jednání hned několika představitelů PUDEMO. Existence protistátní strany však nebyla nijak ohrožena, ba naopak získávala stále větší podporu ze strany svazijského obyvatelstva a zakládala různé občanské organizace, díky nimž mohli její členové vystoupit z ilegality a vyvíjet svou činnost oficiálně (Sihlongonyane 2003: 174-176).

Na základě velkého tlaku ze strany tradičních struktur společnosti se Mswati III. rozhodl pro další krok v rámci reorganizace parlamentu. Zformoval legislativní skupinu, Vuselu komisi v čele s princem Masitselou, jejímž cílem bylo podat návrhy na změnu svazijské ústavy. PUDEMO se však proti tomuto kroku panovníka ohradilo a vydalo prohlášení s požadavkem na vytvoření prozatímní vlády. Dále požadovali zrušení výjimečného práva a uspořádání konstitučního referenda spolu s konstitučním shromážděním, jež by přijalo ústavu novou (Fiala 2013: 14).

Veškerých požadavků PUDEMO směrem ke králi vyslyšeno nebylo, ale pod neustálým tlakem roku 1993 přijal panovník několik změn, označovaných jako Vusela II. Ty upravovaly složení Národního shromáždění, došlo ke zrušení zvláštního zákona z roku 1973, který uděloval panovníkovi pravomoc k odsouzení odpůrců na dobu 60 dní bez přítomnosti soudu, a také došlo k vydání návrhu nové ústavy, jež deklarovala dědičné právo svazijských králů a upevňovala neomezenou moc v rámci legislativy a exekutivy. Nedošlo však ke zrušení zákazu politických stran, což vyvolalo vlnu nevole ze strany opozice a ani zákon o reformním hnutí se nesetkal s pozitivní odezvou. Neustávající odpor a kritika

měly za důsledek opětovné rozpuštění parlamentu a zásadní změnu ve způsobu vlády krále Mswatiho III., jenž se rozhodl, že bude vládnout prostřednictvím dekretů pouze za spolupráce vládního kabinetu. Ze strany panovníka došlo také k vyhlášení Vusely III, která měla za cíl reformu volebního systému (Fiala 2013: 14).

Žádné rozhodnutí, které Mswati III přijal, nebo zákon, který vydal, však neměly dopad na uklidnění politické situace v zemi. Výsledek reformní vlády krále měl spíše opačný charakter a vzhledem k tomu došlo v průběhu roku 1995 k několika stávkám a demonstracím, které vygradovaly do všeobecné stávky, která trvala dva dny. Krizovou situaci v zemi dokresloval také požadavek politické strany PUDEMO na odchod krále do exilu. Výtržnosti a nepokoje pokračovaly i přes ochotu Mswatiho III. přijmout konstituční komisi, jejímž hlavním úkolem by bylo připravit novou ústavu. Přirozeným vývojem celé situace bylo rozpuštění parlamentu a vyhlášení nových voleb, které se i přes bojkot politických stran uskutečnily na podzim roku 1999. Návrh konstituční komise na novou ústavu, která nijak neměnila postavení panovníka ve státě ani nepovolovala existenci politických stran, vyvolal velké zklamání. Návrh byl uveřejněn v polovině roku 2001 a navzdory negativním ohlasům jmenoval Mswati III. novou konstituční komisi, která měla za úkol ústavu dokončit (Fiala 2013: 14).

Pokračující demonstrace, nepokoje a bojkot cílené proti státnímu systému se rozhodl král vyřešit vydáním Vnitřního bezpečnostního zákona, který umožňoval vládním složkám rázně zakročit proti představitelům opozice. Tento krok však vedl pouze k prohloubení nenávisi vůči absolutistické monarchii vedené králem Mswatim III., protože organizace, které byly k tehdejšímu režimu shovívavé, se počátkem roku 2003 přidaly na stranu opozice. Konec lojality se projevil demonstrací, v rámci které byla vláda Svazijska obviněna z narušování obchodních zájmů, z demoralizace společnosti, ovlivňování soudů, zneužívání exekutivních pravomocí panovníkem, a byl vznesen požadavek na rekonstrukci politického systému, zavedení svobodných voleb a vytvoření demokratické společnosti. Celý manifest byl organizován Koalicí sdružující občanské organizace (dále jen CCCO), kterou reprezentovala řada nátlakových i zájmových organizací, např. Svazijská obchodní a průmyslová komora – SCCI, Svazijská

právní společnost – SLS, Federace svazijských zaměstnavatelů – FSE, atd (Fiala 2013: 14).

Finální verze ústavy, připravovaná Konstituční komisí od konce roku 2001, měla vzejít v platnost roku 2004, ve stejném roce se pak měly odehrát i nové volby národního shromáždění. Základními kameny ústavy byly předchozí ustanovení, která garantovala existenci systému Tinkhudla jako sjednocujícího symbolu království (The Government of the Kingdom of Swaziland 2016). Ani tato varianta ústavy však nepovolovala existenci politických stran, jenž by dle krále Mswatiho III. pouze narušovaly tradiční strukturu společnosti. Nesouhlas s návrhem nové ústavy, jenž nepřinášel téměř žádné změny a stále neobsahoval ustanovení o existenci politických stran, vedl k podání žaloby u Nejvyššího soudu ze strany PUDEMO i NNLC. O výsledku soudního řízení však bylo rozhodnuto ještě před jeho ukončením. Vzhledem k tomu, že soudci Nejvyššího soudu jsou jmenováni králem, byla žaloba zamítnuta a zákaz činnosti politických stran byl novou ústavou potvrzen. Na základě napadnutí návrhu ústavy největšími politickými organizacemi Svazijska se posunulo přijetí ústavy na 26. července 2005, s platností od 8. února následujícího roku. Bohužel se však nepodařilo dosáhnout žádných změn a ústava byla přijata dle původních návrhů (Fiala 2013: 16).

Formální demokratické procesy v tradičním monarchistickém uspořádání, které byly aplikovány pouze pod vlivem zahraničí, nemohly zakrýt absolutistickou moc krále. Vláda fungovala pouze jako poradní orgán krále, politické strany byly zakázány, a proto se politické soutěže směli účastnit pouze nezávislí kandidáti (Klíma 2012: 557-558).

Nová ústava garantuje postavení panovníka jako hlavy státu a na základě zvykového práva zaručuje dědičné následovnictví. Svazijský král je představitelem nejvyššího velitele ozbrojených sil, výkonné moci, jmenuje/odvolává předsedu vlády, ministry a spolu s bikamerálním parlamentem, složeným z Poslanecké sněmovny a Senátu, se podílí na výkonu moci zákonodárné. Nová ústava nepřinesla změnu volebního systému ani neobnovila legální činnost politických stran, které jsou nadále ve Svazijsku vnímány jako

neslučitelné s tradiční kulturou. Vzhledem k ustavení svobody sdružování ústava výslovně aktivitu politických stran nezakazuje, ale neumožňuje jim zasahovat do státního řízení. Pozitiva nově schválené ústavy se promítla na úrovni práv žen a jejich zastoupení v parlamentu, což se následně promítlo ve volbách roku 2008 (Kabemba 2004: 40-44).

Ústava z roku 2005 potvrdila svazijskou neochotu vůči jakýmkoliv reformám. Monarchistické vedení státu si navzdory vnitřního a vnějšího politického tlaku i nadále brání své absolutistické postavení, kterého se nechce za žádných okolností vzdát. INM které vzniklo ještě před získáním nezávislosti země, představuje symbol tradičního politického systému, jenž brání Svazijsku v úspěšném zahájení demokratického procesu. Dominantní postavení královské strany ovlivňuje celý chod státu od jejího vzniku roku 1964. Klíčovou událostí v rámci politického vývoje, která dokazuje významné postavení tradicionalismu, představují druhé parlamentní volby. Vzhledem k faktu, že se INM nepodařilo v těchto volbách získat 100% většinu, došlo k pozastavení ústavy a zákazu politických stran. Od roku 1973 je politický systém Svazijska možné charakterizovat jako systém jedné vládnoucí strany.

Koncem 90. let sice došlo ke vzniku silné opoziční strany PUDEMO, která vystupuje kriticky vůči absolutistické vládě a snaží se prosadit obnovu politických stran, její snaha má však minimální dopad. Monarcha byl doposud ochotný přistoupit jen k několika málo změnám, které však nevedou ke stabilizaci politické situace. Politické strany, jejichž působení je v současnosti legální, ale není jim dovoleno žádným způsobem zasahovat do státního zřízení se prostřednictvím manifestů, stávek a bojkotů dožadují svých práv. Díky neústupnosti panovníka dochází k prohlubování politické nestability, která má negativní dopad nejen na možné zahájení procesu demokratizace, ale na celý chod státu.

2.3 Komparace

Obě komparované země se vyznačují etnickou homogenitou a silným vztahem k tradicionalismu, který byl v minulosti negativně ovlivněn koloniální správou Velké Británie. Přírozený vývoj domorodých kmenů, jenž byly založeny na autonomii, byl násilně přerušen obdobím kolonialismu, který měl dopad na následný vývoj zemí. Navzdory svazijské expanzivní politice se Svazijsku podařilo odolávat britské nadvládě pouze o několik let déle než Lesothu.

Opětovné získání nezávislosti v rámci dekolonizační vlny Afriky proběhlo v Lesothu roku 1966, ve Svazijsku pouze o dva roky později. Dalo by se tedy očekávat, že samostatný politický vývoj by mohl mít v obou případech stejný průběh. Svazijsko však díky svému autoritářskému monarchovi, který od počátku disponuje neomezenou královskou mocí, zaznamenalo větší počet demonstrací a stávek vyjadřující nesouhlas lidu s politickým systémem země, které však nevedly k žádné změně. Příčinou konfliktů a politické nestability ve Svazijsku byly povětšinou boj o dominantní post na politické scéně a samotná politická participace. Lesothský politický vývoj byl ale také poznamenán nemalým počtem vojenských převratů a protestů, jejichž hlavní příčinou byly ekonomická závislost a konstituční krize země. Demonstrace a převraty v Lesothu však díky limitovaným pravomocím panovníka téměř pokaždé představovaly určitý posun v politickém vývoji.

V Lesothu došlo poprvé k vyhlášení výjimečného stavu již čtyři roky po získání nezávislosti. Spolu s vyhlášením výjimečného stavu došlo i ke zrušení ústavy, kterou Lesotho disponovalo od roku 1966. Celou situaci zapříčinil výsledek druhých parlamentních voleb, v nichž nezmohla vládní strana BNP, ale její opozice. Vzhledem k anulaci volebních výsledků a udržení si dominantního postu ve vládě navzdory volební prohře můžeme politický systém Lesotha od roku 1974 charakterizovat jako systém jedné vládnoucí strany.

Stejná situace po druhých volbách roku 1972, v nichž nezískala 100% většinu královská INM, panovala i ve Svazijsku. Konstituční krize byla doprovázena pozastavením platnosti ústavy a schválením zvláštního zákona, který krále

Sobhuзу II. opravňoval k možnosti odsouzení bez soudního jednání. Královskou neomezenou moc nadále upevňovala i nová ústava přijatá roku 1978, která zakazovala existenci politických stran.

Další situací, která poznamenala politický vývoj Svazijska, byla korunovace nového krále Mswatiho III. roku 1986, jehož razantní kroky, jako například odvolání vlády včetně premiéra a rozpuštění parlamentu, vyvolaly vlnu stávek a demonstrací. Rok 1986 byl klíčový i pro politický vývoj Lesotha, kde došlo k nastolení vojenského režimu. Vojenskému převratu předcházela ekonomická blokáda ze strany Jihoafrické republiky, která měla ničivý dopad na lesothskou politiku a následné zrušení politických stran a Národního shromáždění. Tehdejší král Moshoeshoe II. tak měl v rukou veškerou moc státu, stejně jako tomu bylo ve Svazijsku po zákazu politických stran, ale pouze formálně. Veškeré činnosti byly pod plnou kontrolou ozbrojených složek státu, což bylo i důsledkem jeho odchodu do exilu a zvolením krále nového. Nově korunovaný král Letsie III. usedl na trůn koncem roku 1990.

Od počátku 90. let můžeme v obou zemích zaznamenat možnost, která by jak Lesothu, tak Svazijsku mohla zajistit následný pozitivní politický posun a demokratizaci. Každá ze zemí se však své šance ujala po svém a právě od 90. let můžeme mezi Lesothem a Svazijskem pozorovat zásadní vývojové rozdíly. Roku 1991 došlo v Lesothu k vojenskému převratu, díky němuž byla povolena existence politických stran a po sedmi letech obnovena civilní vláda, která následně schválila novou ústavu. Svazijskou politickou situací otřásla roku 1990 existence ilegální organizace PUDEMO, jež bojovala za změny ve způsobu vládnutí a aktivně vyvíjela tlak na vládu a krále. Intenzivní snaha PUDEMO o demokratizaci společnosti však vygradovala do dvoudenní všeobecné stávkou, která jen podtrhla krizovou situaci v zemi.

Straně PUDEMO se roku 1993 podařilo přesvědčit panovníka o zrušení zvláštního zákona, ale bohužel se nedočkali obnovení politických stran ani pozitivních změn ve volebním systému či nové ústavě. Neochota Mswatiho III. přistoupit na jakýkoliv kompromis, který by mohl ohrozit jeho neomezenou moc, brání

Svazijsku v tíženém politickém vývoji a je příčinou neustávajících stávek a demonstrací.

Pozitivní politický vývoj Lesotha od roku 1991 narušil roku 1994 spor panovníka s vládou BCP, který měl za následek rozpuštění Národního shromáždění, zrušení ústavy a zavedení přechodné vlády, jejíž působnost však netrvala déle než rok. Další událostí, která rozdmýchala politickou atmosféru, byly volby uskutečněné roku 1998. Získání téměř absolutní většiny nově vzniklé LCD, která se zformovala odštěpením od BCP, vyvolalo řadu demonstrací a byl vznesen požadavek na změnu volebního systému. Pod hrozbou vojenského převratu došlo ke změně z jednokolového volebního systému na smíšený, který byl aplikován v následujících volbách 2002 a zajistil zemi stabilitu politického systému.

Klidná politická atmosféra však v Lesothu panovala pouze do dalších voleb roku 2007. Volební výsledek opět rozpoutal vlnu demonstrací a dokonce i pokus o atentát na tehdejšího premiéra. Výsledkem napjaté vnitropolitické situace, která se uklidnila roku 2010 úpravou volebního zákona, bylo vyhlášení výjimečného stavu. Od roku 2012 v Lesothu panuje koaliční vláda, s níž země neměla doposud žádné zkušenosti, i tak se dá situace v Lesothu oproti Svazijsku však považovat za relativně stabilní. Zásadní rozdíl mezi Lesothem a Svazijskem v rámci politického vývoje hraje postavení krále, který má v Lesothu pouze ceremoniální funkci na rozdíl od Svazijska, kde monarcha představuje zdroj sporů a neklidné politické situace. Neomezená moc svazijského krále je navíc umocněna zákazem činnosti politických stran, který je v zemi platný od roku 1973. Vzhledem k vývojovým faktům je možné Lesotho charakterizovat jako zemi, která je oproti Svazijsku ochotná a především schopná přijímat demokratické principy. Svazijské státní orgány, které by mohly zemi posunout a přiblížit demokratickému uspořádání, jsou vůči jakýmkoliv změnám a reformám, které probíhají v regionech SADC od 90. let minulého století, imunní.

Níže uvedená tabulka slouží k celkovému shrnutí politického vývoje komparovaných zemí a určuje jejich pravděpodobnost k zavedení a etablování demokratických principů. Aplikované principy demokratického uspořádání včetně

těch, které jsou s nimi v rozporu, byly vybrány na základě požadavků na demokracii dle předních politologů.

Principy demokratického uspořádání a prvky, s nimiž se demokracie neslučuje	Lesotho	Svazijsko
Kulturní homogenita	ano	ano
Schopnost přijímat kompromisní politická řešení	zčásti ano	ne
Akceptace volebních výsledků	ne	ne
Povolební nepokoje	ano	ano
Vojenská vláda	ano	ne
Suverenita lidu	zčásti ano	spíše ne
Lidská práva	ano	ano

Na základě analýzy jednotlivých ne/demokratických prvků není na první pohled zřejmá výrazná odlišnost mezi sledovanými zeměmi. Pro tyto dva velmi homogenní státy je charakteristická neschopnost akceptovat volební výsledky, díky níž dochází k tradičním povolebním nepokojům. Ani kompromisní přijímání řešení a rozhodování není silnou stránkou politických organizací, pomineme-li politický vývoj Lesotha v posledních několika letech. Výraznou odlišností v rámci politického vývoje mezi Lesothem a Svazijskem dochází v přítomnosti vojenské vlády. Lesotho od získání nezávislosti prošlo dokonce třemi vojenskými převraty. Svazijsko takovou zkušenost nemá, ale ani její postnezávislostní vývoj neprobíhal bez komplikací.

3 Charakter politického systému

3.1 Dělbba politické moci

V obou komparovaných zemích se vyskytuje monarchistický politický systém, v jehož čele stojí panovník symbolizující jednotu státu. Post monarchy je odvozen od dědičného následovnictví, které garantuje ústava stejně jako existenci bikamerálního parlamentu. Zásadní rozdíl mezi Lesothem a Svazijskem představují pravomoci a postavení panovníka, který v případě Svazijského království disponuje neomezenou mocí, díky čemuž je řazeno mezi jednu z posledních absolutistických monarchií. Oproti lesothské konstituční monarchii se odlišuje nejen postavením panovníka, který v případě Lesotha sehrává „pouze“ ceremoniální úlohu a na chodu státu se podílí spolu s vládou a parlamentem, ale také postavením politických stran a opozice na stranické scéně (Tumelo 2007: 24), (Sinhlonyane 2003: 156).

3.1.1 Lesotho

V Lesothu panuje konstituční monarchie, v jejímž čele jako hlava státu stojí král. Post monarchy je v lesothském království odvozen od dědičného následovnictví a podmínky pro získání královských pravomocí jsou deklarovány ústavou, která vzešla v platnost roku 1993. Klíčovou roli při stanovení dědičné posloupnosti k výběru panovníka sehrává tradiční Sbor náčelníků, který si uchoval svou významnou pozici i v zákonodárném procesu (Tumelo 2007: 20-24).

Ústava přijatá roku 1966, po získání nezávislosti, opravňovala krále k výkonu moci zákonodárné i výkonné. V rámci jeho neomezené moci bylo i schvalování zákonů, jmenování nevolených členů parlamentu a vydávání soudních rozhodnutí (Fiala 2013: 39). Současný panovník Letsie III., který usedl na trůn 7. října 1996, však díky přijetí nové ústavy, jež vzešla v platnost roku 1993 již nedisponuje neomezenou mocí. Král jako nejvyšší kmenový náčelník představuje živý symbol národní jednoty a dle §49 ústavy vlastní královská privilegia, jako je například nemožnost trestního stíhání či osvobození od placení daní. Výkon exekutivní

a legislativní moci je však svěřen příslušným státním orgánům, jejichž pravomoci upravuje kapitola 4 a 5 lesothské ústavy.

Výkonná moc, která byla nejprve v rukou krále, je nyní spravována předsedou vlády. Premiér stojí nejen v čele vlády, ale zároveň je vůdcem většinové politické strany. Kandidáti na post předsedy vlády jsou vybíráni z Národního shromáždění a do funkce je jmenuje král na doporučení Rady státu, která vznikla roku 1993 spolu s novou ústavou. Současným premiérem Lesotha je od roku 2015 Pakalitha Mosisili. Vláda je složena z 25 členů, kteří jsou po stanovení premiéra jmenováni králem na doporučení předsedy vlády, a to z obou komor parlamentu, kterým jsou ze své funkce zodpovědní (Lesotho: Ministry of Communications 2016).

Dle § 95 ústavy z roku 1993 vláda spolu s Radou státu tvoří poradní orgán krále, který veškeré své úkony vykonává na jejich doporučení. Rada státu také díky svému složení, které zahrnuje premiéra, mluvčího Národního shromáždění, státního zástupce, soudce, velitele ozbrojených sil, náčelníka jmenovaného kolegiem náčelníků, ... představuje jakousi „pravou ruku“ krále.

Zákonodárná moc v Lesothu je vykonávána prostřednictvím dvoukomorového parlamentu, který je upravován kapitolou VI. ústavy. Součástí parlamentu jsou Senát, Národní shromáždění, ale také král, jehož pravomocí je kdykoliv parlament rozpustit a uspořádat předčasné volby. Členové lesothského parlamentu jsou zodpovědní za vytváření zákonů, které jsou poté postoupeny králi ke schválení a následně uveřejněny ve Věstníku. Bez oficiálního uveřejnění nemohou nabýt platnosti.

Horní komora/Senát je zastoupen 33 senátory, kteří se nevolí. 22 členů představují kmenový vůdci a zbylých 11, mezi nimiž jsou předseda a místopředseda Senátu, jmenuje král na doporučení Rady státu. Funkční období všech členů Senátu je pět let (Klíma 2012: 558-559). Druhá komora parlamentu, která je spolu se Senátem na základě §56 ústavy zodpovědná za zákonodárný proces v zemi, představuje Národní shromáždění, jehož 120 členů je do funkce voleno prostřednictvím všeobecných, tajných a přímých voleb.

Nedílnou součástí státního zřízení je i existence nezávislého soudního systému, v rámci něhož mají soudci neomezenou soudní pravomoc. Stejně jako tomu bylo v případě premiéra či členů Senátu, jsou soudci jmenováni králem. Kandidáti na post soudců nižších instancí jako například krajské soudy či odvolací jsou jmenováni králem na doporučení Nejvyššího soudu (Lesotho: Ministry of Communications 2016).

Lesotho disponuje veškerými demokratickými složkami státu, mezi nimiž je státní moc rovnoměrně rozdělena. Monarcha vlastní královská privilegia, ale jeho postavení je omezeno ústavou a výkon vládních funkcí je v rukou vlády a dvoukomorového parlamentu. Bikamerální parlament je v případě Lesotha složen z Národního shromáždění a Senátu, jehož členové jsou voleni prostřednictvím smíšeného volebního systému v rámci tradičních volebních obvodů.

3.1.2 Svazijsko

Svazijsko je poslední africkou zemí, v níž panuje absolutistická monarchie, díky které po složení přísahy a korunovaci náleží králi neomezené exekutivní i legislativní pravomoci. Panovník nepodléhá zákonům a dělí se symbolicky o moc s královnou matkou (Kabemba 2004: 18-19). V rámci Svazijska je královská politická moc navíc posilována již 40 let starým dekretem, předchozího krále Sobhuzi II., o zákazu politických stran.

Ve výběru krále sehrává klíčovou roli Královská rada, která rozhodla, že od 25. května 1986 bude panovníkem Svazijska Mswati III. Jeho postavení je odvozeno od dědičného následovnictví, které vychází z tradičního svazijského práva a zvyků a jež bylo do konce roku 2005 zakotveno druhou kapitolou nové ústavy. Dle ústavy představuje panovník/iNgwenyama⁵ symbol jednoty země a věčnost národu Swazi. Ústava mu také garantuje jeho výsadní pravomoc, včetně postu vrchního velitele ozbrojených sil, policie i vězeňské služby.

⁵ iNgwenyama je součástí tradiční struktury a složení státu, který spolu s dalšími orgány tvoří pilíře monarchie. Má tedy stejné postavení a pravomoci jako král, jehož post je dědičně garantován. Viz ústava kapitola XIV.

Mswati III. jako současný panovník Svazijska disponuje královskými exekutivními pravomocemi, v rámci nichž může ovlivňovat složení vlády i parlamentu a vydávat nezpochybnitelná soudní rozhodnutí (Fiala 2013: 9). Post panovníka jako představitele moci výkonné, který vydává svá rozhodnutí přímo, nebo prostřednictvím vlády či jednotlivých ministerstev je upraveno §64 ústavy z roku 2005.

Spolu s králem, který zastává v moci výkonné dominantní post, je za její fungování zodpovědná i vláda v čele s premiérem. Pravomoci, povinnosti a složení exekutivní moci jsou upraveny VI. kapitolou ústavy. Kandidáti na předsedu vlády jsou vybíráni z představitelů Poslanecké sněmovny, z nichž na návrh tradičního poradního výboru (Liqoqo) král jmenuje jednoho z nich jako premiéra. Dále je vláda složená z místopředsedy vlády a ministrů, jejichž počet se může měnit v návaznosti na co nejefektivnější realizaci vládní politiky. V současné době je vláda tvořena 18 ministry, kteří jsou z obou komor parlamentu jmenováni králem na doporučení předsedy vlády, kterým je od podzimu 2008 Barnabas Sibusiso Dlamini (Governance of Swaziland).

Dominantní post si král nadále udržuje i v rámci moci zákonodárné, a to i přes existenci dvoukomorového parlamentu, který zaštiťuje ústava od vyhlášení nezávislosti. Svazijský parlament je složen ze Senátu a Poslanecké sněmovny, jejichž členové jsou zodpovědní za vytváření zákonů, které jsou po jejich schválení králem uveřejněny ve Věstníku. Královské pravomoci umožňují hlavě státu nejen podepisování a zamítání zákonů, ale sám může vydávat nařízení bez jakéhokoliv souhlasu. Vzhledem k faktu, že král stojí nad všemi institucemi, nemají legislativní orgány možnost práva veta (Kabemba 2004: 36-37).

Dolní komora bikamerálního parlamentu dle § 96 ústavy nesmí překročit 76 poslanců. Obdobně jako v horní komoře dochází k jmenování 10 poslanců (polovinu musejí tvořit ženy) prostřednictvím výběru panovníka. Zbylých 60 představitelů je vybráno na základě národních nestraničských voleb, které probíhají formou Tinkhundla systému. Součástí Poslanecké sněmovny jsou také 4 ženy, každá zvolená z jednoho svazijského regionu. Posledním členem je osoba

vykonávající funkci Generálního tajemníka. V současné době je poslanecká sněmovna tvořena 66 členy (Governance of Swaziland 2016).

Zastoupení druhé komory parlamentu je upraveno v VII. kapitole svazijské ústavy. Vzhledem k faktu, že složení Senátu je z velké části ovlivněno panovníkem, který z celkového počtu 30 členů jmenuje 20 (minimálně 8 musí tvořit ženy) je i v této legislativní instituci markantní vliv panovníka. Zbýlých deset senátorů (minimálně 5 žen)⁶ vybírají členové dolní komory ze svého středu. Postavení žen na politické scéně Svazijska patřilo mezi jeden z pozitivních posunů směrem k demokracii v rámci přijetí nové ústavy roku 2005.

Nedílnou součástí státního zřízení je i existence nezávislého soudního systému, který je stejně jako moc exekutivní i legislativní upraven v kapitole VII. ústavy. Rozsah pravomocí je však limitován králem, který může vydávat nenapadnutelná soudní rozhodnutí, což potvrzuje panovníkovu neomezenou moc v rámci veškerých struktur státu. Dominantní postavení monarchy je zřejmé nejen v moci soudní, ale i výkonné a zákonodárné, kterou dle ústavy reprezentují Poslanecká sněmovna a Senát.

3.2 Postavení politických stran a opozice

Ke vzniku prvních politických stran jak v Lesothu, tak ve Svazijsku dochází zhruba od 50. let minulého století. V případě Lesotha tomuto období přecházela existence nátlakových organizací, které však neměly jednoznačně politický charakter, ale staly se předlohou pro vznik samotných stran. Etapa formování a vývoj stranictví, v rámci něhož docházelo k početnému nárůstu politických stran, byly v Lesothu přerušeny státním převratem roku 1970, který dosavadní vícestranický systém změnil na systém jedné vládnoucí strany. Další mezník ve formování lesothského stranictví představuje rok 1986, kdy se moci ujímá vojenská vláda. K uvolnění situace a opětovnému obnovení politických aktivit spolu s rozvojem stranictví dochází roku 1993 (Fiala 2013: 47-48).

⁶ Ústava garantuje ženám minimálně 30% zastoupení v parlamentu

Zásadní mezník v politickém rozvoji Svazijska nastal roku 1973, kdy dochází k přijetí dekretu o zákazu činnosti všech politických stran. Období činnosti ilegálních politických aktivit bylo přerušeno po více než 15 ti letech a i přes existenci opozice a obnovu politických činností, kterými se však strany nesmí podílet na státním zřízení, panuje ve Svazijku systém jedné vládnoucí strany (Daniel, Vilane 1986: 57).

3.2.1 Lesotho

Basutolandská pokroková asociace (dále jen BPA) a organizace Lekhotla la Bafo představují klíčové organizace, jenž stály u zrodu politického stranictví v Lesothu ve 20. století. Iniciátory vzniku BPA byli roku 1907 zástupci střední vzdělané třídy pracující v koloniální správě s cílem zlepšit ekonomickou a politickou úroveň obyvatel Lesotha. Změna studijního systému a reforma školství představovaly pro BPA jednu z nejvýznamnějších oblastí zájmu. Věřila, že vzdělanost je zárukou budoucí modernizace a většina její pozornosti se upírala tímto směrem. Jedna z plánovaných reforem se měla týkat i koloniální správy, nikoliv však v protikoloniálním kontextu. BPA spolupráci Lesotha s Velkou Británií považovala za pozitivní a slibovala si od ní možnost rychlejšího vývoje a ekonomického růstu. Právě tento fakt představoval po celou dobu existence BPA zdroj sporů mezi asociací a tradiční společností, která nadvládu Británie, oproti BPA, považovala za nežádoucí a omezující (Fiala 2013: 48).

Nejen podpora správy britského rezidenta, ale i snaha pozměnit složení Basutské národní rady (dále jen BNC), která se tradičně skládala pouze z členů královské rodiny a náčelníků, stále prohlubovala nepřátelské vztahy mezi BPA a tradiční skupinou obyvatelstva. BNC představovala pro koloniální vládu poradní orgán, který měl zásadní vliv na změnu charakteru reforem, což bylo hlavním motivem BPA stát se členy národní rady. Neúspěšné kandidování do BNC mělo vliv na omezení politických aktivit, které následně vedly k úplnému ukončení působení na stranické scéně roku 1960 (Fiala 2013: 49).

Druhá organizace, jež se podílela na vzniku politického stranictví v Lesothu, byla Lekhotla la Bafo, kterou podle jejích cílů, priorit a složení můžeme stavět do

protikladu k městské organizaci BPA. Impuls k založení dal roku 1919 Josiel Lefela, člen BNC. Cíle Domorodé ligy (překlad Lekhotla la Bafo) se zcela odlišovaly od BPA. Proti britské koloniální správě vystupovali kriticky, považovali ji za příčinu nestabilní situace v zemi, odmítali modernizaci, přijímání západních kultur a bojovali za uchování a obnovu tradičních institucí. Priorita zachovat tradiční struktury společnosti a systém náčelnictví byla doprovázena snahou zabránit JAR v připojení Lesotha ke svému území. Jediné co měly BPA a Domorodá Liga společné, byla inspirace k založení prvních politických stran. V případě Ligy se jednalo o Basutoland African Congress (dále jen BAC), který byl založen 7. 10. 1952. Nově vzniklá strana BAC byla založena původním členem Ligy, autoritářským vůdcem Ntsu Mokhehem, a po jejím rozpadu roku 1957 si osvojila její priority i cíle (Fiala 2013: 49-50, 59).

V procesu formování stranictví došlo dále ke vzniku Strany slonů (dále jen MTP), která představovala opozici radikální BAC. Nově vzniklá strana MTP zastupovala tradiční část lesothského obyvatelstva, a tomu odpovídal i jeho stranický program. Cílem MTP zformované na podzim roku 1957 bylo odstranění rozdílů ve společnosti, zlepšení postavení etnických menšin a především nahrazení tehdejší regentky Mantšebo Moshoeshoem II., čehož také dosáhli. S posledně jmenovaným cílem se však neztotožňovala Basutská národní strana (dále jen BNP), která stejně jako MTP spadala do kategorie umírněných a konzervativních stran. BNP v jejímž čele stál L. Jonathan, který byl nejen předsedou strany, ale zároveň i v letech 1965-1986 premiérem země, regentku Mantšebo podporovala a hájila zájmy spíše nižších náčelníků, obchodníků a církve. K založení tradiční strany BNP došlo roku 1958 a jejím cílem byl boj proti kolonialismu, který vedl k rasové diskriminaci, samostatnost a zabránění JAR v připojení Lesotha ke svému území (Fiala 2013: 60-65).

BAC byl vůbec první politickou stranou vzniklou v Lesothu a spolu s MTP, BNP a BPA se účastnil prvních všeobecných voleb konaných roku 1960. Jasným vítězem voleb, byla strana BAC, která se však voleb zúčastnil již pod novým názvem Basotho Congress Party (dále jen BCP). Své voliče oslovil především cílem odstranit diskriminaci domorodců, snahou o získání politické nezávislosti, bojkotem připojení Basutska k JAR a kritikou bílé nadvlády a tradiční

společnosti. Členové BCP zastávali názor, že existence národa je možná i bez přítomnosti náčelnictví. Právě díky negativnímu postoji, který BCP zaujímal vůči tradicionalismu v Lesothu, došlo k založení MTP a BNP, které ve volbách, vzhledem k jejich konzervativnímu postoji a podpoře tradiční části společnosti, zastupovaly jeho opozici (Fiala 2013: 51).

Strana BNP spolu s BCP představují základní stavební kameny pro vznik dalších politických stran v Lesothu. Jednotlivé strany se postupně formovaly jako odnože prvně zmiňovaných politických uskupení. Díky tomuto faktu nedochází mezi stranami k výraznějším odlišnostem v rámci ideologické orientace či stranického programu nebo organizační struktury. Rozdíly mezi stranami jsou založeny především na osobnostech, které stojí v čele stran. Tato skutečnost, která je prostoupena téměř celým vývojem stranictví, představuje překážku pro politický rozvoj země (Kabemba 2003: 27-28).

Roku 1961, tzn. rok po volbách, se stranická scéna Basutska rozšířila o Komunistickou stranu Lesotha (dále jen CPL⁷), která stála v opozici proti vedoucí BNP. CPL, která díky svému negativnímu postoji vůči JAR, církvi a náčelnictví neoslovila příliš širokou část lesothského obyvatelstva, naopak rozšiřovala svůj vliv díky spolupráci s BCP a MFP. K hlavním cílům revoluční CPL (stejně tak i Basutolandské dělnické strany) patřilo prosazování zájmů dělnické třídy. Prosazováním těchto zájmů a sympatiemi k marxismu-leninismu si zajišťovala nejen finanční, ale i materiální podporu od Sovětského svazu (Fiala 2013: 52).

Panafrický BCP se stal jednoznačným vítězem jak v přímé volbě do místních zastupitelstev, tak ve volbě nepřímé do Národní rady. Po dlouhou dobu byl BCP jedinou stranou prosazující zájmy střední třídy. Vzhledem k tehdejšímu volebnímu systému, jenž zaručoval obsazení 40 z 80 členů BNC z řad náčelníků a bělošských úředníků, nebylo straně BCP i přes volební vítězství umožněno prosazení svých požadavků, a díky následující vnitřní krizi nedošlo ani k upevnění jeho postavení na politické scéně. Vnitrostranické rozpře způsobené

⁷ CPL do roku 1966 vystupovala pod názvem Basutská komunistická stran

následkem voleb roku 1960 navíc vyústily ke zformování Basutholandské strany svobody (dále jen BFP), která vznikla odštěpením části BCP (Fiala 2013: 51-52). BFP vystupovala jako umírněná strana, jejímž hlavním úkolem byla podpora nově zvoleného panovníka Moshoesha II. Samostatně však fungovala pouze do dva roky. Krátce po svém vzniku se roku 1962 sloučila s MTP⁸, díky čemuž došlo k vytvoření opoziční koalice MFP. Hlavním cílem MFP bylo zabránit dominující BCP v získání většiny hlasů při dalších volbách (Fiala 2013: 60).

Existence MFP však neměla dlouhé trvání, ideologická nejednotnost měla za následek opětovné obnovení MTP roku 1963. I přesto se však podařilo jejich jasně definovaný cíl splnit, ve volbách roku 1965 zvítězil BNP pod vedením L. Jonathana se ziskem 35 z 60 mandátů (African Elections 2012). BCP se umístila na druhém místě s rozdílem šesti míst za vítěznou stranou. Promonarchistická MFP, která čerpala materiální i finanční podporu od Sovětského svazu, hájila zájmy církve, náčelníků a krále se však od roku 1964 stejně jako ostatní strany potýkala s vnitrostranickým konfliktem způsobeným otázkou vedení strany, díky čemuž i přes podporu krále ve volbách neuspěla a získala pouze 4 mandáty (Fiala 2013: 52). Porážka BCP ve volbách 1965 byla následkem jejího autoritativního vedení, které zapříčinilo ideologický boj uvnitř strany a následný odchod několika členů ze strany. Z vnitrostranické krize BCP těžila BNP, která postupně navyšovala svou voličskou podporu. Nejen nepokoje uvnitř BCP, ale také orientace na tradiční společnost a církev a podpora práv žen byly příčinou volebního vítězství BNP roku 1965 (Fiala 2013: 65).

Od získání politické nezávislosti roku 1966, které dosáhla země za vedení BNP, do následujících parlamentních voleb roku 1970 nedocházelo v Lesothu k nijak závažným změnám a zvrátům. Tehdejší stabilitu přerušil až výsledek voleb, v nichž i přes širokou podporu nezměnilo BNP, ale BCP se ziskem 36 mandátů (African Elections 2012). Vzhledem k porážce BNP ve volbách nedošlo k uveřejnění výsledku a navzdory volebnímu vítězství se strana BCP neujala moci v zemi. Nespokojenost BNP s volebním výsledkem měla za následek vyhlášení

⁸ Původně mělo dojít ke sloužení BFP spolu s BNP a MTP. BNP se však závěrečných jednání o utváření opoziční koalice nezúčastnilo, odmítlo spojení s BFP.

výjimečného stavu tehdejším premiérem a předsedou dominantní BNP L. Jonathanem, který odmítl tolerovat existenci BCP ve vládě (Southal, Fox 1999: 673).

Dalším povolebním krokem bylo pozastavení platnosti ústavy, kterou sama BNP po předchozích parlamentních volbách schválila a jež zaručovala existenci dvoukomorového parlamentu a tím bránila panovníkovi v neomezené moci. Dále došlo k pozastavením tisku, zatýkání představitelů opozičních stran a byl vydán zákaz činnosti CPL. Ostatní strany i přes povolení jejich existence nevyvíjely žádné politické aktivity a tak můžeme hovořit o systému jedné vládnoucí politické strany. Oficiální zákaz se týkal pouze CPL z důvodu jejich sympatií s komunistickým hnutím, které dle BNP zapříčinilo nestabilitu v zemi. Dalším důvodem byla i spolupráce CPL spolu s BCP (Fiala 2013: 54-55).

BNP se za každou cenu snažilo udržet dominantní postavení v zemi, díky čemuž došlo i k vyhlášení dekretu č. 13, který vzešel v platnost roku 1973 za Jonathanovi vlády. Cílem dekretu bylo zformovat Prozatímní národní shromáždění (dále jen INA), díky kterému mělo dojít k utlumení opozice a jejímu začlenění do INA. Přijetí účasti BCP v INA způsobilo jeho ideologické rozdělení, když jedna část s přijetím souhlasila a druhá považovala vytvoření INA a pozastavení ústavy za nedemokratické řešení popřevratové situace. Členové INA měli být jmenováni panovníkem na doporučení premiéra, díky čemuž měla být eliminována možnost účasti nehodících se členů (Fiala 2013: 55).

Neustále prosazování BNP, tlak a výhrůžky směřované na BCP vyústily 6. 1. 1974 ke státnímu převratu organizovaného utlačovanou stranou. Výsledek byl však pro BCP tragický a zbylí představitelé BCP, kteří při pokusu o převzetí moci nepřišli o život, utekli do exilu, což znamenalo oficiální konec existence strany. Politické aktivity uprchlíků z BCP však v exilu neustávaly, naopak došlo k vytvoření Lesothské osvobozené armády (dále jen LLA) v čele s bývalým předsedou BCP Ntsu Mokhelem, která měla za cíl sesadit Jonathana z vlády a destabilizovat jeho politický systém (Southal, Fox 1999: 673-674).

Počátkem 80. let Jonathanova vláda a jeho systém jedné vládnoucí strany začínaly ztrácet na vlivu a ve snaze o obnovu legitimacy uspořádal roku 1985 parlamentní

volby. Jednalo se však o velmi mizivý pokus. Vzhledem k faktu, že BNP byla jedinou stranou vyvíjející politickou aktivitu a existenci volebního systému založeného na individuálních nominacích, byl vítěz voleb dopředu jasný (Fiala 2013: 56). Nespokojenost s tehdejší situací se promítla nejen na politické scéně, ale i v rámci vojenských sil, které roku 1986 zorganizovaly vojenský převrat. Tím došlo k sesazení L. Jonathana z postu premiéra a moc ve státě převzala vojenská složka, která zcela zakázala činnost politických stran. Doposud vládnoucí BNP byla odstavena od exekutivní moci a odsunuta na okraj politické scény. K procesu demokratizace, uvolnění stranické situace, obnovení činnosti tradičních politických stran a vzniku stran nových došlo až po dalším převratu koncem dubna 1991 (Southal, Fox 1999: 673-674).

Po roce 1991 byl v Lesothu, zaznamenám početný nárůst politických stran. Původní klíčové strany (BNP, MFP a BCP) obnovily svou činnost a další strany vznikaly v důsledku jejich štěpení či následného slučování jejich jednotlivých frakcí⁹. V souvislosti s rozrůstající se politickou scénou Lesotha, byl dohled nad volbami, ve snaze minimalizovat povolební rozepře, od roku 1992 svěřen Národnímu shromáždění, které představovalo autonomní statutární orgán nezávislé volební komise (Matlosa 2003: 80). Početní nárůst stran dokazuje i fakt, že voleb roku 1993 se zúčastnilo 12 politických stran. V rámci pluralitních voleb zaujímala své místo i první strana obhajující práva žen, Basutská strana Kopanang vzniklá rok před volbami (Fiala 2013: 57).

Jednoznačným vítězem voleb se ziskem 65 míst v parlamentu bylo BCP, navzdory skutečnosti, že 25% hlasů získala opozice (African Elections 2012). Na druhém místě, avšak s velkou ztrátou a ještě větší nespokojeností, se umístilo BNP, kterému na základě voleb nepříslušelo jediné místo v parlamentu. Výsledky voleb tak přinesly na politickou scénu opět rozepře a pokus o vojenské povstání, ale pod tlakem Commonwealthu, SADC a dalších mezinárodních organizací došlo k vyřešení situace prostřednictvím dohod, díky kterým došlo k obnovení vlády BCP (Southal, Fox 1999: 672).

⁹ Viz schéma v příloze

Vítězství ve volbách a získání parlamentní většiny však nebyly zárukou stability uvnitř strany. Od roku 1996 docházelo k permanentním rozepřím týkajících se vedení strany, které měly za následek odchod předsedy strany, premiéra Mokhehleho, jenž spolu s dalšími členy BCP v létě 1997 založil Lesothský kongres za demokracii (dále jen LCD). Ten si díky velkému počtu přeběhlíků (41 členů) zajistil post vládní strany a Mokhehle tak neztratil své postavení premiéra (Kabemba 2003: 5-7).

Vznik LCD a jeho vedení v parlamentu vyvolalo vlnu nespokojenosti především u opozičních stran, které se roku 1997 sloučily v Demokratickou alianci Setlamo (dále jen SDA). Spojení původně zneprátelených stran BNP a BCP spolu s řadou menších politických uskupení sloužilo ke zmobilizování opozice vůči LCD a napadání jeho volebního vítězství. SDA zhodnotila převzetí moci LCD jako protiústavní a požadovalo odstoupení LCD ve prospěch vládní národní jednoty (Southal 2003: 273). Požadavku SDA bylo vyhověno, ale nové volby, které se uskutečnily roku 1998, potvrdily, že parlamentní většina opravdu náleží LCD. Ve volbách 1998, kterých se LCD zúčastnilo již pod vedením Mosisiliho, který nahradil Ntsu Mokhehleho, získalo téměř 100% parlamentních křesel (African Elections 2012). Protesty a bojkot volebního výsledku od opozičních stran a koalice SDA způsobily, že Lesotho se ocitlo na prahu občanské krize (Fiala 2013: 70).

Krizová situace v zemi byla vyřešena za pomoci vojenských jednotek JAR a Botswany, díky kterým ve spolupráci s tehdejšími premiéry Mosisilim došlo ke zformování Prozatímní národní autority. Ta byla složena ze zástupců politických stran, které bojkotovaly výsledek voleb roku 1998. Hlavním úkolem Prozatímní národní autority bylo vytvoření nového volebního systému, který by měl zabránit dalším povolebním rozbrojům a politické nestabilitě. Vzhledem k napadení volebního výsledku bylo součástí povolebních akcí také jmenování nové volební komise Letsiem III. roku 2000. Dohled volební komise jako nezávislého orgánu měl zajistit akceptaci volebního výsledku opozičními stranami. Dalším pozitivem bylo zlepšení administrativy spojené s organizací voleb a v konečném důsledku celkové zlepšení politického vývoje (Matlosa 2003: 80-81).

Rok před volbami 2001 došlo v důsledku vnitrostranického konfliktu týkajícího se otázky vedení strany ke štěpení LCD. Rozpor v rámci LCD vypukl roku 2000 mezi radikálními podporovateli Mosisiliho a konzervativnější frakcí LCD, jež podporovala Shaka Mokhehleho (bratra bývalého předsedy). Ze stranických voleb roku 2000 vzešel jako vítěz, a tudíž předseda strany, Mosisili. Výsledek voleb rozhořčil Mokhehleho podporovatele, kteří ze strany na protest vystoupili a roku 2001 vytvořili Lesothský lidový kongres (dále jen LPC) (Fiala 2013: 58).

Díky neustálému štěpení stran se parlamentních voleb roku 2002, které se konaly již podle nově schváleného smíšeného volebního systému, zúčastnilo 16 politických stran. I přes vzrůstající konkurenci se s velkým náskokem stalo vítězem LCD, které získalo 77 z celkového počtu 78 mandátů. 40 parlamentních míst, která byla volena prostřednictvím proporčního volebního systému, obsadila opozice. BNP získala 22 parlamentních křesel. Obsazení parlamentní většiny ani vystoupení Mokhehleho stoupenců z LCD, však straně nepomohlo v zastavení rostoucí krize. Ba naopak, po násilných útocích na představitele LCD došlo k dalšímu štěpení strany. Pod vedením Thabaneho odešlo 17 poslanců, kteří vytvořili na podzim roku 2006 Všebasothskou konvenci (dále jen ABC). Zformování ABC mělo pro LCD drtivý dopad v podobě ztráty parlamentní většiny, následného rozpuštění parlamentu panovníkem Letsiem III. a vyhlášení nových voleb, které se uskutečnily 17. 2. 2007 (Fiala 2013: 58).

Štěpení či slučování jednotlivých politických stran je charakteristický znak lesothské stranické scény stejně jako vnitrostranické konflikty, které jim předcházejí. Důvodem konfliktů uvnitř stran je především malá nebo dokonce žádná kontrola členů strany nad vedoucími oligarchy, slabé vztahy a chybějící demokratické procesy či principy v organizační struktuře. Tato skutečnost brání vzniku demokratických institucí, které by následně sloužily k upevnování demokratických zásad v zemi (Kabemba 2003: 28-32).

Předčasné parlamentní volby vyhrála LCD, které se díky koalici s Národní nezávislou stranou (dále jen NIP) podařilo opět získat většinu v parlamentu. K uzavření koalice s NIP, jež byla vedena C. Manyelim a jejíž stranický program zahrnoval obnovu diplomatických vztahů s JAR a ukončení vztahů se

socialistickými zeměmi, došlo bez vědomí předsedy strany. Vzhledem k tomuto faktu byla existence koalice zpochybněna stejně tak jako rozdělení poslaneckých mandátů (Fiala 2013: 58).

I přes obvinění za neústavní existenci koalice si LCD vládu udrželo a upevnilo své postavení na stranické scéně. Dominantní post strany se projevil i ve volbách roku 2011, z nichž vzešlo LCD jako jasný vítěz. K vyřešení konfliktu v rámci LCD došlo až roku 2012, kdy se předseda strany rozhodl na základě vlastního uvážení ze strany vystoupit spolu se 45 stoupenci. Stalo se tak po předchozí snaze o jeho sesazení uvnitř strany. Demokratický kongres Lesotha (DCL), který v parlamentních volbách roku 2012 LCD porazil ziskem 48 ze 120 mandátů, si tak zajistil parlamentní většinu (African Elections 2012). I přes své vítězství se však nedočkal převzetí moci. Pět opozičních stran se spojilo v silnou koalici a počtem 64 poslaneckých mandátů DCL převálcovaly. V Lesothu se tak poprvé ujala moci koaliční vláda (Fiala 2013: 59).

Lesotho nemělo doposud zkušenosti s koaliční vládou. Vzhledem k tradiční nevraživosti mezi politickými stranami a permanentnímu štěpení či slučování jednotlivých frakcí není následující politický vývoj lehké odhadnout. Zda bude koaliční způsob vedení státu ten nejvhodnější, se bude odvíjet od ochoty politických stran dojít ke kompromisu a společně směřovat k úspěšnému etablování demokratických principů.

3.2.2 Svazijsko

Rok Afriky spolu s dekolonizačním procesem a změnou koloniální správy byl klíčovým pro vznik a následný rozvoj politického stranictví ve Svazijsku. Do 60. let minulého století nebyly zřejmé žádné politické aktivity vyjma vzdělávacích spolků, kterou ve Svazijsku představovala Svazijská společnost Sebenta. Ke vzniku první svazijské politické strany došlo v létě roku 1960. Program panafrické Svazijské pokrokové strany (dále jen SPP) byl do jisté míry ovlivněn ilegálními organizacemi ANC a PAC, jejichž členové po roce 1960 emigrovali do Svazijska z JAR. Členové jihoafrických zakázaných organizací představovali oporu pro místní nacionalisty, díky kterým se SPP podařilo položit

základy ke vzniku prvního národněosvobozenického hnutí. Radikální stranický program SPP a proaktivní řešení aktuálních politických problémů zajišťovaly straně širokou podporu obyvatelstva. Požadavek SPP na vytvoření konstituční monarchie bez ohledu na rasovou orientaci a zavedení všeobecného hlasovacího práva jí zajistil přízeň jak ze strany tradičních Svazijců, tak nsvazijské části městské populace (Fiala 2013: 16-17).

SPP však po celou dobu své existence neúspěšně usilovala o převzetí moci v zemi a vzhledem ke své nekompromisnosti, která byla mnohdy i příčinou vnitrostranických konfliktů, se jí nikdy nepodařilo stát se masovou stranou. Její vliv na politické scéně současně negativně ovlivňovali nedostatek financí, autoritářský zultský vůdce Nquku a vnitrostranické personální konflikty mezi Zwanem a Nquku, které roku 1963 měly za následek oddělení frakce SPP. Původní stoupenci SPP vedení Zwanem založili Ngwanský národní osvobozenický kongres (dále jen NNLC), který si ponechal panafrickou orientaci a stanovil si stejné cíle jako SPP. Jednalo se o získání politické samostatnosti a zřízení konstituční monarchie s jasně definovanými pravomocemi panovníka (Potholm 1972: 51-55, 66-68).

Svazijská politická scéna roku 1962 zaznamenala vznik prvních odborových organizací a byla obohacena o další politickou stranu založenou Rozwadowskim a S. Nxumalou ze Sebenty, kteří se snažili o vytvoření multirasové strany, pomocí níž by mohlo být ve Svazijsku šířeno vzdělání. Svazijská demokratická strana (dále jen SDP) měla svými umírněnými postoji zastupovat opozici k radikální SPP. Ve svém stranickém programu se hlásila k podpoře monarchie a panovníka, ale požadovala přijetí ústavy, jež by královy pravomoci jasně definovala a vymezovala. Stavěla se proti panafricanismu a svým umírněným charakterem, konzervativními postoji, spolu s nepřilíš propracovanou organizační strukturou, nebudila u obyvatelstva tak vysoký zájem jako SPP (Potholm 1972: 67).

Volební výsledek NNLC v roce 1964 byl v porovnání se stranou SPP, jež byla vnitřně velmi nestabilní a nespolutracující, o něco vyšší, ale ani zisk 12,3 % hlasů jim nezaručil jediný mandát (African Elections 2010). Mizivý výsledek v parlamentních volbách byl zřejmě důsledkem předvolební kampaně, v níž

členové kritizovali tradicionalismus v zemi. Vzhledem k opomenutí důvěry většiny voličů v tradiční strukturu společnosti a nedostatečné organizační struktury ani nemohl být procentuální výsledek voleb vyšší. Povolební rozbroje uvnitř strany měly stejný dopad jako u konkurentů, tzn. odchod řady významných členů a minimalizace politického vlivu. V případě NNLC se jednalo i o oslabení podpory ze strany odborových organizací, se kterými byl NNLC v úzké spolupráci (Fiala 2013: 30).

Zisk 1,4 % hlasů ve volbách 1964 byl pro SDP velkým zklamáním (African Elections 2010). Následný konflikt uvnitř strany způsobený porážkou ve volbách, a tím způsobený odchod S. Nxumali, byl příčinou počínajícího konce strany. Strana definitivně zanikla na jaře 1965, kdy se spojila s Národním hnutím Imbokodvo (dále jen INM) (Fiala 2013: 28). SPP však ve volbách 1964 také příliš neuspěla. Neutichající vnitrostranický personální konflikt měl za následek její další štěpení a zisk pouhých 0,7 % hlasů. Jednoznačným vítězem parlamentních voleb roku 1964 se stalo INM. Získalo téměř 86% hlasů, čímž si zajistilo vlastnictví všech poslaneckých mandátů (African Elections 2010).

INM bylo první celonárodní organizací, která se snažila o uchování a rozvoj tradiční společnosti a bojkotovala modernizaci, demokracii a v konečném důsledku i systém politických stran. Krátce před volbami ji zformovala Svazijská rada náčelníků (dále jen SNC), která se již při politické konzultaci roku 1962, negativně vyjádřila o koexistenci tradiční společnosti spolu s politickými stranami. Vzhledem k podpoře tradicionalismu si brzy INM získalo post nejsilnější a nejvlivnější strany země (Fiala 2013: 19).

V rámci formování svazijské politické scény je zřejmá i existence politických stran, jenž hájily zájmy bělošského obyvatelstva a usilovaly o zachování jejich privilegií. Sjednocená svazijská asociace (dále jen USA) se zformovala z původně sociálního klubu koncem roku 1963. Vystupovala proti panafricanismu a svou spoluprací s INM, spolu s podporou evropských usedlíků, si ve volbách 1964 zajistila 6 poslaneckých mandátů (African Elections 2010). Spolupráce INM s USA neměla příliš dlouhé trvání, stejně jako celá existence strany. Vzhledem k jednoznačnému vítězství INM ve volbách získala královská strana pocit síly

a upustila od spolupráce s USA, díky čemuž došlo k postupnému oslabování politického vlivu i vyvíjených aktivit. K úplnému ukončení činnosti došlo roku 1967 po přijetí nezávislosti a schválením nové ústavy, která nezahrnovala bělošskou volební komoru ve vládě (Potholm 2008: 315-319).

Navzdory vznikajícím opozičním koalicím vzešlo INM z voleb roku 1967 jako jasný vítěz a upevnilo si tak svůj vliv na svazijské politické scéně. Vzhledem ke své široké předvolební kampani zahrnující jak zlepšení sociální a zdravotní péče, tak i ekonomickou stránku země spolu se stranickým programem získalo 79 % hlasů a zajistilo si tak parlamentní většinu. Druhé místo obsadilo NNLC s počtem 20 % hlasů, které získali především od městských a nesvazijských voličů (African Elections 2010). NNLC nemohlo nijak konkurovat dominantní INM, ale jednalo se o nejaktivnější opoziční stranu 60. let minulého století. Výsledkem jejích politických aktivit bylo i získání parlamentního zastoupení v prvních nezávislostních volbách roku 1972 (Fiala 2013: 20-21).

Zásadní mezník ve vývoji svazijského stranictví nastal 12. 04. 1973 přijetím dekretu č. 7 tehdejším panovníkem Sobhuzou II., který zakazoval sdružování se v politických stranách. Přijetí dekretu bylo výsledkem voleb uskutečněných v předešlém roce, po nichž se INM dostalo do konfliktu s opozicí, kterou chtělo vytlačit z parlamentu. Stranické rozepře ukončil samotný zákaz politických stran, které byly vládnoucí skupinou a králem považovány za rušivé elementy národní jednoty (Kabemba 2004: 22).

Období činnosti ilegálních politických stran narušily roku 1989 zmínky o existenci Lidově jednotném demokratickém hnutí (dále jen PUDEMO), které pro roce 1990 převzalo post hlavní opoziční strany bojující za demokratické reformy. Ke zformování PUDEMO přispěly smrt panovníka a následné boje o královskou moc, jenž způsobily nestabilitu a rozepře ve vládních strukturách, kterých strana využila ve svůj prospěch. PUDEMO ostře kritizovalo státní systém, fungování vlády a dožadovalo se obnovení činnosti politických stran spolu s omezením královské moci. Roku 1992 se samo prohlásilo za oficiální politickou stranu vyvíjející své politické aktivity v legalitě (Sihlongonyane 2003: 174-175).

PUDEMO bylo první stranou, která odstartovala opětovné zahájení politické aktivity většiny politických stran, a to i přesto, že ke zrušení zákazu z roku 1973 nedošlo. Ba naopak se stalo součástí právního systému, když nově zvolený Mswati III. zákaz potvrdil dekretem č.2/2001. Od počátku své existence PUDEMO vyvíjelo tlak na vytvoření prozatímní vlády, která by připravila podmínky pro přechod k demokracii. Dalším požadavkem PUDEMO bylo zavedení vícestranického systému, jehož by se směly účastnit politické strany, nikoliv pouze nestranní kandidáti, jak tomu bylo od roku 1990 (Fiala 2013: 22).

Kritika nedemokratického charakteru státu vzešla roku 1996 dokonce i ze strany Jihoafrické republiky, kde došlo k vytvoření Svazijské sítě solidarity (dále jen SSN), jež na počátku 21. století odstartovala mezinárodní kampaň na izolaci Svazijka, a to do té doby, než bude ochotné přijmout politické reformy a zahájit demokratizaci. Vzhledem k působení SSN na území JAR nemohlo Svazijsko činnost strany zakázat, ale umístilo ji na seznam teroristických organizací, stejně jako většinu svazijských politických stran, které nesouhlasily s tehdejším politickým systémem (Fiala 2013: 36).

Koncem roku 1998 svou činnost obnovila také původně nejaktivnější opozice INM. Spolu s PUDEMO se tak v boji za zrušení královského dekretu z roku 1973 angažovala i NNLC, jež se roku 1999 spojila se Svazijskou demokratickou aliancí. Požadavky politických stran na jejich legální a oficiální působení na svazijské politické scéně však byly i přes vzrůstající nepokoje a vnitrostátní tlak přehlíženy (Kabemba 2004: 30-31).

Naději politických stranám dala roku 2006 nově vzniklá Africká sjednocená demokratická strana (dále jen AUDP), které Nejvyšší soud vyhověl s registrací a nařídil svazijské vládě její akceptaci na svazijské politické scéně. Mswatiho odpověď na nařízení Nejvyššího soudu byla jednoznačná a utvrdila politické strany v jeho nekompromisním radikálním postoji. V prohlášení, jež učinil na jaře roku 2007, potvrdil pokračující zákaz politických stran a jeho rozhodnutí posléze v rámci odvolacího řízení objasnil generální tajemník INM M.Dlamini. Vzhledem k článku v revidované ústavě z roku 2005, který obsahuje svobodu sdružování, je sice existence politických stran ve Svazijsku teoreticky povolena, ale svou

činností nesmí zasahovat do řízení státu a není jim dovoleno účastnit se voleb (AUDP Swaziland 2015).

Jedinou oficiální stranou, která se směla aktivně podílet na řízení státu, tak stále zůstává královská INM, která se však roku 1996 potýkala, stejně jako většina politických stran, s personálními konflikty, které měly za následek oddělení dvou stranických frakcí, Sive Sivingaba a Sibahle Sinje. Příčinou vzniku prvně jmenované frakce INM byla snaha zachovat a chránit monarchii a panovníka před demokratizací a nespokojeným obyvatelstvem, které toužilo po změně politické situace. Orientace Sive Sivingabe na královskou rodinu a loajalita vůči monarchii se však na počátku 21. století začala měnit. Původně kulturní hnutí se stalo hnutím národním a roku 2000 vyzvalo vládu ke zrušení zákazu politických stran a přidalo se na stranu všech opozičních stran INM. Druhá frakce INM Sibahle Sinje oproti první zůstala věrná absolutistické monarchii a stále podporuje královskou moc (Fiala 2013: 24).

Od 90. let můžeme pozorovat ve svazijském stranictví jisté známky liberalizace, které však neuspokojují požadavky politických stran. Jejich snahy o zrušení dekretu z roku 1973 neutichají a strany dále aktivně bojkotují parlamentní volby i státní uspořádání. Členové opozičních stran otevřeně vyjadřují svůj nesouhlas s panovníkem a monarchií s cílem dosáhnout svého zlegalizování. Proti těmto revolucionářským tendencím zasahuje vláda od počátku 21. století masovým zatýkáním a většinu aktivních politických stran označuje za teroristické organizace, čímž jejich aktivní působení markantně komplikuje.

3.3 Volební systém

Po skončení koloniální nadvlády si obě komparované země osvojily většinový volební systém, který je považován za jeden z nejjednodušších způsobů k volbě parlamentní elity, ale naneštěstí nebere v potaz politickou kulturu a vývoj daných zemí. Ve Svazijsku nedošlo k nijak výrazným změnám ani úpravám ve volebním systému. Vzhledem k dominantnímu postu královské strany INM a zákazu politických stran angažovat se v řízení státu probíhá volba kandidátů stále na principu většinové volby. V případě Lesotha byla zásadní revize volebního

systemu uskutečněna roku 1998, kdy došlo ke změně většinového volebního systému. Jednalo se o kompromis na požadavek o vícestranickou volbu, který byl poprvé použit při parlamentních volbách roku 2002. Smíšený volební systém kombinuje většinovou volbu se systémem poměrného zastoupení, který má eliminovat povolební rozepře a tradiční nepokoje. Přijetí volební reformy představuje velmi významný mezník v politickém vývoji země, který Lesotho posunul o krok blíže k demokratickému uspořádání.

3.3.1 Lesotho

Od získání nezávislosti na Velké Británii v Lesothu panoval většinový volební systém, který byl pozůstatkem koloniální nadvlády. Jednalo se o nejjednodušší systém výběru parlamentní reprezentace, který však v ohledu na lesothskou kulturu a dosavadní vývoj představoval zdroj téměř většiny politických sporů. Vítězem voleb se stal kandidát, který získal největší počet hlasů bez ohledu na procentuální rozdělení. Vzhledem k tomuto faktu docházelo k minimální účasti opozice v parlamentu, což spolu s neschopností politických stran akceptovat volební výsledky představovalo tradiční příčinu politické nestability v zemi. Od roku 1966, kdy se odehrály první parlamentní volby prostřednictvím většinového volebního systému, tak docházelo k pravidelným demonstracím a manifestům. Až roku 1998 došlo k reformě volebního systému, díky níž byl dosavadní většinový volební systém změněn na smíšený. Jednalo se o kompromis na požadavek o vícereprezentativním systému voleb a spočíval ve volbě 80 poslanců většinovým způsobem a zbylých 40 prostřednictvím proporcí volebního systému. Nový volební systém byl navzdory malé podpory veřejnosti a velké nedůvěry politických stran poprvé použit při parlamentních volbách roku 2002 (Kabemba 2003: 5-7).

Kompromis, díky kterému došlo k reformě volebního systému, měl za následek i navýšení celkového počtu členů poslanecké sněmovny. Původních 80 členů, jejichž volba probíhala na základě většinového volebního systému, zůstalo beze změny, ale došlo k vytvoření 40 kompenzačních křesel, jejichž kandidáti měli být voleni poměrnou metodou, která měla zajišťovat početnější účast politických stran v dolní komoře parlamentu. 80 členů poslanecké sněmovny je ale stále

voleno přímo ve všelidovém hlasování, které se uskutečňuje v rámci 80 volebních obvodů, do nichž je Lesotho rozděleno. Každý volební obvod má díky tomu možnost vybrat svého zástupce v parlamentu. Volba kandidátů v rámci volebních obvodů však bohužel probíhá spíše na základě popularity jednotlivých účastníků voleb než jejich prioritách, které by se měly ubírat směrem ke konsolidaci demokracie v zemi.

Rozdělení obvodů upravuje §67 ústavy na základě hustoty zalidnění, geografických vlastností, dostupných komunikačních prostředků a mnoha dalších faktorů tak, aby se od sebe nijak výrazně neodlišovaly. Nejvyšší možná odchylka mezi obvody je 10 % potencionálních voličů. Hranice volebních obvodů jsou právě díky možným odchylkám upravovány v rozmezí ne menším než 8 let a ne větším než 10 let. Potřebnou úpravu a stanovení hranic má na starosti Komise pro vymezení, jejíž členové jsou jmenováni králem.

Volby roku 2002 se díky aplikaci smíšeného volebního systému, který zavedlo Lesotho jako první Africká země, staly významným mezníkem na cestě k demokracii. Početný nárůst stran spolu se zlepšením volební administrativy pod vedením IEC byly prospěšné pro rozvoj demokracie. Zavedením Kodexu volebního chování došlo k zamezení dvojité volby a minimalizovalo se podvodné nakládání s registračními lístky ve prospěch vládnoucí strany. K zefektivnění celého volebního procesu se navíc IEC zavázala vyšetřovat veškerá napadení volebních výsledků, díky čemuž by na lesothské politické scéně nedocházelo ke konstantní politické nestabilitě a vzájemné nevraživosti mezi jednotlivými politickými stranami (Venter 2003: 28-35).

Reforma volebního systému představuje klíčový mezník celého politického vývoje země. Většinový volební systém, který si Lesotho osvojilo po ukončení koloniální nadvlády Velké Británie, byl zdrojem tradičních konfliktů mezi politickými stranami. Přijetím smíšeného volebního systému, který zaručuje opozici účast v parlamentu, došlo k minimalizaci tradičních povolebních nepokojů a charakteristické rivalitě mezi stranami.

3.3.2 Svazijsko

Volby ve Svazijsku se organizují dle Tinkhundla systému, který představuje kombinaci tradičního a moderního způsobu vlády (Governance of Swaziland 2016). Tento systém je však veřejností velmi kritizován za nedostatečnou odpovědnost, které je přičítán především fakt, že volby probíhají bez jakéhokoliv právního nástroje, který by upravoval a stanovoval pravidla volebního procesu. Nejen organizace voleb, ale celý chod vlády jsou založeny na řídicím a kontrolním systému Tinkhundla, který byl poprvé ve Svazijsku použit roku 1977 za vlády Sobhuzi II. a rozděloval zemi do 22 volebních center, z nichž byli vybíráni 4 kandidáti bez předvolebních kampaní. K drobné revizi volebního systému pod tlakem nejefektivnější opoziční strany PUDEMO došlo roku 1992. V současné době je Svazijsko tvořeno 4 regiony, které jsou od roku 1993 rozděleny do 55 Tinkhundla území. V čele každého regionu stojí regionální správce jmenovaný králem, jenž zodpovídá za sociální a ekonomický rozvoj daného regionu (Kabemba 2004: 18-26).

Cílem užití tradičního Tinkhundla systému je přiblížení vlády lidem, zřízení místní samosprávy, větší efektivita při poskytování služeb a plánování rozvoje. Tinkhundla spočívá v decentralizaci státní moci a stanovení volebních obvodů, které jsou utvářeny Komisí pro vymezení hranic. Ta je tvořena nezávislými členy parlamentu jmenovanými králem na funkční období 12 let. V souvislosti s utvářením hranic podává Komise každé 4 roky králi zprávu o velikosti daného regionu a počtu registrovaných voličů. Následně králi doporučí změnu vymezení hranic, aby mezi jednotlivými regiony nedocházelo k výrazným odchýlkám, jak ve velikosti území, tak v počtu voličů, či doporučí ponechání stávajících. Thinkudla systém včetně jeho principů a cílů je zakotven ústavou z roku 2005 v VII. kapitole.

Dle nového volebního systému probíhá výběr kandidátů prostřednictvím dvou kol. První kolo rozhodne o třech kandidátech s největším počtem hlasů, kteří se pak dostanou do kola druhého. Vítězem voleb je pak ten, který ve druhém kole voleb získá nejvíce hlasů. Tento volební systém byl poprvé využit při parlamentních volbách na podzim roku 1993 (Fiala 2013: 14). Existence volebního systému ve

Svazijsku však příliš nekoresponduje se zákazem politických stran jakkoliv se podílet na státní moci. Vzhledem k tomuto faktu se voleb účastní kandidáti individuálně, nezastupují ani nereprezentují žádnou politickou stranu, díky čemuž ve svazijských volbách nedochází ke stranické soutěži, ale také ani ke konfliktům, které tradičně rozpoutávají volební výsledky.

3.4 Komparace

Lesotho stejně jako Svazijsko získalo svou nezávislost ve formě monarchie, pro níž je typickou hlavou státu král, jehož následovnictví je dědičně garantováno ústavou. Zásadní rozdíl v charakteru politického systému daných zemí je však v pravomocích, s nimiž monarchové disponují. V případě Lesotha je postavení krále spíše ceremoniální a jeho pravomoci jsou limitované. Na rozdíl od Svazijska, ve kterém je absolutistická monarchie, v níž je králova moc neomezená.

Navzdory královské absolutní moci existuje ve Svazijsku, stejně jako v Lesothu, bikamerální parlament. V obou případech je tvořen Senátem a Národním shromážděním v Lesothu, Poslaneckou sněmovnou ve Svazijsku. Horní komora parlamentu je v obou zemích nevolená, do dolní komory parlamentu jsou členové voleni v rámci daných volebních obvodů. Zákonodárná moc v Lesothu je plně v rukou parlamentu na rozdíl od Svazijska, kde je zákonodárný proces ovlivněn královskou neomezenou mocí.

Stejný rozdíl v královských pravomocích se nachází i v rámci moci výkonné. V případě Lesotha zodpovídá za chod státu a výkon moci výkonné vláda v čele s premiérem, který oproti Svazijsku disponuje mnohem většími pravomocemi než samotný král. I svazijská absolutistická monarchie zaručuje existenci vlády, která je taktéž vedena premiérem, ale jeho pravomoci jsou minimální a za chod státu zodpovídá monarcha.

Vzhledem k dominantnímu postavení krále ve Svazijsku můžeme další rozdíly zaznamenat i v charakteru a vývoji stranického systému. Vznik a formování prvních politických stran v rámci Lesotha probíhaly od 50. let do získání nezávislosti. Do té doby jsou zřejmé politické aktivity pouze ze strany

nátlakových organizací. První oficiální politickou stranou, která vznikla v Lesothu roku 1952, byl BAC. Prioritní oblastí zájmu BAC bylo zachování tradiční struktury společnosti a institucí, odmítání modernizace a západních kultur. Ve Svazijsku došlo až roku 1960 ke vzniku první politické strany SPP, která vzhledem k tehdejší koloniální nadvládě Velké Británie vystupovala za získání politické nezávislosti a zbudování nerasové monarchie.

Pro první etapu jsou charakteristické široké politické aktivity a vznik stran, které se etablovaly na stranické scéně prostřednictvím štěpení či sjednocování. Ve Svazijsku došlo v tomto období ke zrodu první celonárodní organizace INM, která si v poměrně krátké době zajistila post nejsilnější a nejvlivnější strany a jež měla zásadní vliv na následný rozvoj svazijského stranictví. V případě Lesotha se jednalo o tři hlavní strany, kterými byly MTP, BNP a BCP, které představovaly základ pro vznik dalších politických stran.

Klíčovým mezníkem ve vývoji svazijského stranictví bylo přijetí dekretu č. 7 roku 1973 tehdejším panovníkem Sobhuzou II, který zakazoval existenci politickým stranám. Zatímco první období formování svazijského stranictví v letech 1960- 1973 bylo nahrazeno etapou útlumu, zákazu činnosti politických stran včetně královské INM, je pro další etapu lesothského stranictví trvajícím v rozmezí let 1966-1970 charakteristický vícestranický systém a relativní politická svoboda.

Pozitivní směr vývoje lesothského stranictví byl však přerušeno vojenským převratem, díky kterému došlo v zemi k nastolení systému jedné vládnoucí strany. Období vojenské vlády s dominantní stranou BNP trvalo v Lesothu až do roku 1993, kdy došlo k opětovnému zavedení vícestranického systému a následnému schválení smíšeného volebního systému, který měl zajistit stabilitu v rámci předávání politické moci mezi jednotlivými politickými stranami. Ve Svazijsku došlo k obnovení aktivizace politických stran po roce 1990 a to i navzdory stále platnému dekretu o zákazu činnosti politických stran z roku 1973. Impulz k obnově a vzniku nových politických stran, které od roku 1973 vyvíjely svou činnost v ilegalitě, dala nově zformovaná strana PUDEMO. Od roku 1990 je tak na krále ze strany politických organizací vyvíjen tlak na zavedení vícestranického systému včetně přijetí nové ústavy, která by nejen povolovala sdružování

v politických organizacích, ale zároveň by jim umožňovala zasahovat do státního zřízení.

Vzhledem ke stále praktické neexistenci politických stran ve Svazijsku se politicky orientované organizace nedomáhají až tak příliš volební reformy jako spíše možnosti podílet se na fungování státu. V případě Lesotha však změna volebního systému představovala jeden z významných požadavků opozice, která díky většinovému volebnímu systému měla minimální možnost účasti v parlamentu. K reformě volebního systému, dle kterého byl vítězem voleb kandidát s největším počtem hlasů, došlo v roce 1998. Jednalo se o kompromisní kombinaci většinového a proporčního volebního systému v rámci volebních obvodů, který měl zajistit opozici možnost účasti v obou komorách parlamentu a tím minimalizovat tradiční povolební nepokoje. Svazijský volební systém zůstal takřka beze změny, od získání nezávislosti probíhají volby na principu většinové volby v rámci volebních okresů.

Níže uvedená tabulka slouží k celkovému shrnutí dělby politické moci a prvků stranické scény zahrnující i volební systém komparovaných zemí a jejich pravděpodobnost k zavedení a etablování demokratických principů. Aplikované principy demokratického uspořádání jsou vybrány na základě požadavků na demokracii dle předních politologů.

Principy demokratického uspořádání	Lesotho	Svazijsko
Účast vlády i parlamentu na výkonu státní moci	ano	ne
Vyrovnané pravomoci obou komor parlamentu	ano	ano (pravomoci obou komor parlamentu jsou stejně omezeny)
Stranická soutěž	ano	ne
Poměrný volební systém	zčásti ano	ne

Vícestranický systém	ano	ne
Pravidelné volby	ano	ano
Psaná ústava	ano	ano

Při komparaci charakteru politického systému sledovaných zemí je možné pozorovat několik zásadních odlišností. Vzhledem k dominantnímu postavení svazijského monarchy, který stojí v čele státu je parlamentu odebrána možnost podílet se na chodu státu. V případě Lesotha dochází k rovnoměrnému rozdělení vládních funkcí a panovník zastává „pouze“ ceremoniální úlohu. Dalším výrazně odlišným rysem politického systému je postavení politických stran ve státě. V Lesothu, kde došlo k přijetí smíšeného volebního systému, dochází k pravidelným stranickým volbám, prostřednictvím nichž má obyvatelstvo možnost vybrat své zástupce v parlamentu. Stranická situace ve Svazijsku je však mnohem komplikovanější. Vzhledem k praktické neexistenci politických stran od roku 1973, sice dochází k pravidelným volbám prostřednictvím většinového volebního systému, neexistuje však stranická soutěž. Svazijsko je reprezentantem systému jedné vládnoucí strany.

Shrnutím charakteru politického systému komparovaných zemí je lesothské politické zřízení možné zařadit do kategorie mobilizačních autoritativních režimů, v nichž je zřejmý vliv elektorátu. Svazijsko se vzhledem k dominantní roli tradičních politických struktur velmi podobá sultanistickým režimům. Jeho postavení v autoritativních režimech však není zcela jednoznačné. Se sultanistickými režimy se shoduje v personální vládě bez ideologické základny, ale k volbě vládních elit, nedochází pouze prostřednictvím jmenování krále, které je pro sultanistické režimy typické. V oblasti voleb je zřejmá suverenita lidu, která je sice omezena, ale existuje.

Závěr

Diplomová práce se zabývá komparací nedemokratických režimů Svazijska a Lesotha. V obou případech jsou to země s koloniální zkušeností Velké Británie, které byly po dlouhou dobu ekonomicky i politicky závislé na sousední Jihoafrické republice. Dále země spojuje velká homogenita národa a silná tradiční politická struktura ovlivňující celý chod státu. Vzhledem ke skutečnosti, že se jedná o malé jihoafrické země s velmi podobnou historií, by se dalo očekávat, že následný rozvoj v postkoloniálním období bude mít v obou komparovaných zemích stejné či alespoň obdobné tendence. Opak je však pravdou.

Lesotho, které si v minulosti prošlo několika vojenskými převraty a obdobím, kdy v zemi vládla jedna dominantní strana, došlo roku 1993 k určité stabilizaci politické situace. V čele lesothské konstituční monarchie, jež usiluje o upevnění demokratických zásad, stojí panovník, který se na výkonu státních funkcí podílí spolu s vládou a bikamerálním parlamentem, jehož existenci garantuje ústava. Lesothská stranická scéna, pro níž je charakteristické pravidelné štěpení a slučování díky vnitrostranickým konfliktům ovlivněných charizmatickým vůdcem strany, si navzdory daným problémům prošla klasickým procesem vzniku a formování. V současné době v Lesothu panuje vícestranický politický systém, jehož elity jsou voleny v pravidelných parlamentních volbách, které se uskutečňují od roku 2002 na principu smíšeného volebního systému. Na základě této typologie je možné Lesothské království charakterizovat jako mobilizační autoritářský systém. V posledních několika letech země přijala velmi zásadní reformy, které politický vývoj země posunuly směrem k procesu demokratizace. Navzdory omezení pravomocí krále, zavedení vícestranického systému, konání všeobecných voleb a mnohých dalších změn však Lesotho stále nedisponuje veškerými prvky demokraticky fungujícího politického systému.

Svazijský politický vývoj v postnezávislostním období se nachází ve fázi naprosté stagnace a neochoty přijmout jakékoliv demokratické způsoby vládnutí. Svazijské království je prakticky poslední absolutistickou monarchií, v jejíž čele je panovník s naprosto neomezenými pravomocemi. Navzdory přijetí nové ústavy

roku 2005, která garantuje existenci dvoukomorového parlamentu a povoluje právo shromažďování, se politické strany nemohou podílet na výkonu státní moci. K zákazu činnosti politických stran došlo ve Svazijsku již roku 1973. Od té doby dochází k pravidelným nestranickým volbám, které se uskutečňují na základě většinového volebního systému. PUDEMO jako nejvýraznější politická strana se od 90. let ostře vymezuje proti nedemokratickému způsobu vládnutí. Přes veškerou její snahu doposud nedošlo k žádnému posunu směrem k procesu demokratizace. Svazijský politický systém je možné charakterizovat jako sultanistický režim s dominantním vlivem tradicionalismu, který je pro sledovanou zemi typický.

Cílem diplomové práce bylo na základě studia politického vývoje a charakteru politického systému komparovaných zemí zjistit možnost či určitou pravděpodobnost zavedení principů demokratického státního zřízení. Vzhledem ke zjištěným informacím je možné konstatovat, že tyto dvě na první pohled podobné země mají naprosto odlišný přístup k etablování demokratických zásad. U Lesotho, kde nyní panuje koaliční vláda, se kterou doposud neměla země zkušenost, není zcela možné odhadnout nadcházející politický vývoj. S jistotou je však možné říci, že je Lesotho vzhledem k dosavadnímu vývoji schopné přijímat reformy a zásady, které by zemi nadále posunovaly směrem k demokracii. Oproti tomu je Svazijsko naprosto imunní vůči všem změnám, které by narušily tradiční politickou strukturu a neomezenou moc panovníka, vycházející již z dědičného nástupnictví. Vzhledem k neochotě přistoupit na jakýkoliv kompromis téměř od samého počátku nezávislostního vývoje se dá předpokládat, že situace se v následujících několika letech ani nezmění.

Prameny a literatura

Odborná literatura

ARENDDT, Hannah. 2013. *Původ totalitarismu*. 2. vyd. Překlad Jana Fraňková. Praha: Oikoymenh.

BALÍK, Stanislav a KUBÁT, Michael. 2004. *Teorie a praxe totalitních a autoritativních režimů*. 1. vyd. Praha: Dokořán.

DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra a KUNC, Jiří. 1994. *O přechodech k demokracii*. Praha: Sociologické nakladatelství.

FIALA, Vlastimil. 2013. *Politické stranictví v zemích jižní Afriky: (Namibie, Lesotho, Svazijsko)*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense ve spolupráci s Právnickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci.

HLOUŠEK, Vít a KOPEČEK, Lubomír. 2003. *Demokracie: teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav.

CHEHABI, E. Houchang. a LINZ, Juan José. 1998. *Sultanistic regimes*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.

KABEMBA, K. Claude. 2003. *From military rule to multiparty democracy: political reforms and challenges in Lesotho*. Johannesburg: Electoral Institute of Southern Africa.

KABEMBA, K. Claude. 2004. *Swaziland's struggle with political liberalisation*. Johannesburg: Electoral Institute of Southern Africa.

KLÍMA, Jan. 2012. *Dějiny Afriky: vývoj kontinentu, regionů a států*. 1. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny.

LINZ, Juan José. 2000. *Totalitarian and authoritarian regimes*. Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers.

LINZ, Juan José a Alfred C. STEPAN. 1996. *Problems of democratic transition and consolidation: southern Europe, South America, and post-communist Europe*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.

POTHOLM, Christian P. 1972. *Swaziland: the dynamics of political modernization*. Berkeley: University of California Press.

ŘÍCHOVÁ, Blanka. 2000. *Přehled moderních politologických teorií*. 1 i 2. vyd. Praha: Portál.

SARTORI, Giovanni. 1993. *Teória demokracie*. Přeložil Marianna ORAVCOVÁ, Ludomír KOVAČIČ, Platon BAKER. Bratislava: Archa.

TUMELO Tsikoane. 2007. *Consolidating democratic governance in Southern Africa: Lesotho*. Johannesburg: EISA.

Internetové zdroje

About Freedom House. *Freedom house* [online]. Washington, 2016. Dostupné na: <https://freedomhouse.org/about-us> [cit. 2016-12-01].

Cabinet Appointments. *The Lesotho Cabinet* [online]. Lesotho: Ministry of Communications, 2016. Dostupné na: http://gov.ls/gov_webportal/arms%20of%20state/cabinet/cabinet.html [cit. 2016-11-08].

Country profile. *Freedom house* [online]. Washington, 2016. Dostupné na: https://object.cato.org/sites/cato.org/files/human-freedom-index-files/hfi_2016_country.pdf [cit. 2016-12-01].

Country profile: Lesotho. *UN data* [online]. USA: UN, 2016. Dostupné na: <http://data.un.org/CountryProfile.aspx?crName=Lesotho> [cit. 2016-10-03].

Country profile: Swaziland. *UN data* [online]. USA: UN, 2016. Dostupné na: <http://data.un.org/CountryProfile.aspx?crName=Swaziland> [cit. 2016-10-05].

DANIEL, John a VILANE Johnson. 1986. „SWAZILAND: Political Crisis, Regional Dilemma“. *Review of African Political Economy* 13 č. 35, str. 54-67. Dostupné na: <http://dx.doi.org/10.1080/03056248608703667> [cit. 2016-11-25].

Executive. *The Government of the Kingdom of Swaziland* [online]. Swaziland: Governance of Swaziland, 2016. Dostupné na: http://www.gov.sz/index.php?option=com_content&view=article&id=406&Itemid=211[cit. 2016-08-10].

Elections in Lesotho. *African elections database* [online]. Sub-Saharan Africa: Tripod, 2012. Dostupné na: <http://africanelections.tripod.com/ls.html> [cit. 2016-11-26].

Elections in Swaziland. *African elections database* [online]. Sub-Saharan Africa: Tripod, 2010. Dostupné na: http://africanelections.tripod.com/sz.html#1964_Legislative_Council_Election [cit. 2016-11-26].

Followup of the case of the JUDICIARY OFFICERS. *AUDP Swaziland* [online]. Swaziland: Wordpress, 2015. Dostupné na: <http://audp.org/2015/05/14/followup-of-the-case-of-the-judiciary-officers/> [cit. 2016-11-26].

Ibrahim Index of African Governance (IIAG). *MO Ibrahim Foundation* [online], 2016. Dostupné na: <http://mo.ibrahim.foundation/iiag/> [cit. 2016-11-26].

Ibrahim Index of African Governance (IIAG). *MO Ibrahim Foundation* [online], 2016. Dostupné na: <http://iiag.online/> [cit. 2016-12-01].

Journal of democracy: Democratic Parliamentary Monarchies [online]. 2014, (2). Dostupné na: <http://www.journalofdemocracy.org/sites/default/files/Stepan-25-2.pdf> [cit. 2016-12-01].

Judiciary. *The Lesotho Government* [online]. Lesotho: Ministry of Communications, 2016. Dostupné na:
http://gov.ls/gov_webportal/home/index.html [cit. 2016-11-08].

KOHLERT, Michal. 2014. „Pokus o vojenský převrat v Lesothu.“
In: *AIP* [online]. Praha: Africký informační portál. Dostupné na:
<http://africkyportal.cz/clanky/pokus-o-vojensky-prevrat-v-lesothu> [cit. 2016-11-08].

Legislature. *The Government of the Kingdom of Swaziland* [online]. Swaziland: Governance of Swaziland, 2016. Dostupné na:
http://www.gov.sz/index.php?option=com_content&view=article&id=407&Itemid=213 [cit. 2016-11-08].

MACMILLAN, Hugh. 2008. „Swaziland: Decolonisation and Triumph of 'Tradition'.“ *The Journal of Modern African Studies* 23, č. 4, str. 643-666.
Dostupné na: <https://doi.org/10.1017/S0022278X00055014> [cit. 2016-11-25].

MATLOSA, Khabele. 1998. „Democracy and Conflict in Post-Apartheid Southern Africa: Dilemmas of Social Change in Small States.“ *International Affairs* 74, č. 2, str. 319-337. Dostupné na: <http://www.jstor.org/stable/2623904> [cit. 2016-11-08].

MATLOSA, Khabele. 2003. „The electoral process and democratic governance in Lesotho.“ *Journal of African elections Journal of African Election* 2, č. 1, str. 77-98. Dostupné na: https://www.worldcat.org/title/electoral-process-and-democratic-governance-in-lesotho/oclc/773804793&referer=brief_results [cit. 2016-11-08].

SIHLONGONYANE, Mfaniseni Fana. 2003. „The Invisible Hand of the Royal Family in the Political Dynamics of Swaziland.“ *African and Asian Studies* 2, č. 2., str. 155-187. Dostupné na:
http://booksandjournals.brillonline.com/search;jsessionid=MM6d3cEh_NdRMaXvfOpHqyro.x-brill-live-

03?value1=MFANISENI+FANA+SIHLONGONYANE&option1=fulltext&option2=contentType&operator2=AND&value2=&pageSize=20 [cit. 2016-11-16].

SOUTHALL, Roger. 2003. „An Unlikely Success: South Africa and Lesotho's Election of 2002.“ *The Journal of Modern African Studies* 41, č. 2, str. 269-296. Dostupné na: <http://www.jstor.org/stable/3876121> [cit. 2016-11-08].

SOUTHALL, Roger. 2003. „Between competing paradigms : post-colonial legitimacy in Lesotho.“ *Journal of Contemporary African Studies* 21, č. 2, str. 251-266. Dostupné na: https://www.worldcat.org/title/unlikely-success-south-africa-and-lesothos-election-of-2002/oclc/822550038&referer=brief_results#relatedsubjects [cit. 2016-11-08].

SOUTHALL, Roger a FOX Roddy. 1999. „Lesotho's General Election of 1998: Rigged or De Rigueur?“ *The Journal of Modern African Studies* 37, č. 4, str. 669-696. Dostupné na: <http://www.jstor.org/stable/161431> [cit. 2016-11-08].

Tinkhundla Political System: Tinkhundla System of Governance. *The Governement of the Kingdom of Swaziland* [online]. Swaziland, 2016. Dostupné na: http://www.gov.sz/index.php?option=com_content&view=article&id=172&Itemid=210 [cit. 2016-11-08].

The Constitution of Lesotho. In: Lesotho: 1993. Dostupné na: http://www.gov.ls/gov_webportal/important%20documents/lesotho%20constitution/Lesotho_Constitution.pdf

The Constitution of The Kingdom of Swaziland. In: Swaziland: 2005. Dostupné na: <http://www.gov.sz/images/stories/Constitution%20of%20%20SD-2005A001.pdf>

The World Factbook: Africa: Swaziland. *Central Intelligence Agency* [online]. USA: CIA, 2016. Dostupné na: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/wz.html> [cit. 2016-11-14].

VENTER, Venis. 2003. „Democracy and Multiparty Politics in Africa: Recent Elections in Zambia, Zimbabwe, and Lesotho.“ *Journal home* 19, č. 1, str. 1-39. Dostupné na: <http://www.ajol.info/index.php/eassrr/article/view/22686> [cit. 2016-11-08].

Příloha

Schéma štěpení a slučování politických stran v Lesothu

